[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

TRACTATVS
DE RE
NVMMARIA PRISCI ÆVI,
QVAE COLLATA AD æſtimationem monetæ præſentis.

AD

Hiſtoriæ cùm Profanæ, tùm Sacræ intelligentiam non parum vtilis.

Auctore.

IOANNE A CHOKIER, Patricio Leodien. I. V. Doctor.

LEODII,
Typis Chriſtiani Ouvverx iun. propè S. Dionyſium ſub ſigno Patientiæ.
M. DC. XIX.

PERILLVSTRRI & R^do ADMODVM DOMINO, DOMINO

Arnoldo à VVachtendonck, Maiori Decano Leodiensi, Prępoſito Xantenſi, Metropol. Eccleſiæ Colon. Archidiacono, &c.

IO. A CHOKIER S.P.D.

MAGNA *atque excelſa Decanatus Leodiẽſis dignitas*, Perilluſtris & Amp^me Domine, *ad quam nuper euectus es, deſiderium meum in humanitatem Tuam alioqui valdè propenſum extimulauit, vt iſtud qualecumq́ue de* Re Nũmaria *opuſculum*, Amp^ni Tuæ *dedicarem. Sed dum illud leuidenſe imparq́ue virtuti Tuæ generis nobilitati cõiunctæ cõſidero, ex facili in ſuſpitionem venio nõnullos forteàn fore, qui ſupprimẽdum illud, quã ſub ſplendore nominis Tui vulgandum cenſeant. At verò, cum nec ciuilitatis & humanitatis ratio nolit*

§ 2 *munus*

munus magis à donãtis animo, quã illius pretio atq; magnitudine æstimari, neq; etiam nescius sim quâ præditus sis & humanitate & animi in litteratos propẽsione, tandem adduci potui, etsi pudẽtius, vt quãtulumcumq; scriptũ istud operis cõmitterem Typographicu, & sub Auctoritatis tuæ tutelâ vulgarem. Vt enim gemmam non videmus æstimari à mole atq; magnitudine, nisi potius ab illius sinceritate & probitate, ita meliores ingeniorum fœtus. Cuiusmodi autem iste erit, non poterit non, ita spero, gratus esse, vtpotè eius, qui illũ Amp^ni^ Tuæ *offert ceu animi obsequiosi* ἐνέχυρον, *& debitæ suæ erga humanitatem Tuam aliquale monumentũ. Nam quicumq; ciuilatem Tuam à limine, vt sic dicã, salutarunt, probè certè norunt quâ voluntate cuiusq; affectum excipias, quam facili lætoq; vultu lucubratiões litteratorũ*

aspi.

aſpicias, ſic quidem, vt neq; cedere humanitati neq; eruditioni cuiuſq; videaris Magnũ quidem eſt illuſtribus ortum eſſe natalibus, at herclè maius generoſum informare animũ, earum ſcientiâ rerum, quæ in vſum poteſt conferre publicæ adminiſtrationis: atq; hoc eſt nobilem eſſe. Non enim facit nobilem, inquit Seneca, atrium plenũ fumoſis imaginibus. nemo in noſtrã gloriam vixit, nec quod ante nos fuit, noſtrum eſt. Animus facit nobilem, cui ex quacũq; conditione ſupra naturã licet ſurgere. Maiores certè Tui, etſi nobiliſsimi, non in gloriam Tuam, vt cum Seneca, vixerunt Tu Tibi abundè gloriæ, honori, laudi fuiſti. Teſtes enim ſunt eminentes illæ dignitates, Xantenſis nimirum Præpoſitura, nuperuſq; Eccleſiæ Cathedralis Leodienſis Decanatus, qui tibi vno omniũ ore ſic delatus eſt, vt prorſus virtuti

tuæ debitus fuisse videretur. Taceo diuersas ad S. Sedem, neq; non Germaniæ adeoq; Galliæ & finitimas Resp. legationes, quas summa cum integritate, nedũ fide & industria obiuisti: quam ob rem factũ, vt summam, summos apud Principes & Dynastas cõsecutus sis auctoritatem. Itaq;, licitũ mihi sit, cum Poëta:

Multa viri virtus animo, multũq; recursat
Gentis honos:

Gentis inquam ab amplitudine atq; antiquitate familiæ sic commendatæ, vt à multis retrò iam præteritis sæculis in Geldria floruerit; adeò quidẽ vt non aliundè ortũ suum acceptũ ferat Wachtendonckia vrbs, quã à maioribus Tuis, quos illam condidisse, mœnibus cinxisse, legibus stabilijsse notum exploratũq; est. Testis sit D. Arnoldus à Wacthtẽdõck, qui cum populũ iam dictæ suæ Vrbis sine certa lege, sine iure certò viuere cerne-

ret

ret, certas ijs condidit leges, quibus populus ille qui incerto adhuc iure regebatur, iam suis legibus viueret, tanto sui Cõditoris bono. Quid ego longâ memorem seriè præclaros eiusdem Tuæ gentis viros, qui toga sagoq; maximè eminuêre? tantũ, quos à Pietate commendatos mihi suggerunt scriptorum monumẽta, obiter, & per satyram, vt dicitur, referam. Occurrit autem primus propatruus Tuus Io. à Wahctendonck, Imp. Monast. S. Cornelij Archimandrita, ab integritate & morũ grauitate celeberrimus. Walterus quoq; eius frater Præpositus S. Apollinaris in Remagen. eximia vir eruditione, vt ex eius scriptis satis & super cõstat. Hermannũne sileã Archimãdritã Sigeburgensem? Robertũ Regalis Ecclesiæ Aquensis Decanũ? Deniq; fratrem tuũ Hermãnum Præpositũ Emricensem? vt alios, ne dicam alias

 (fuit

(fuit enim in altero sexu par cõsimilisq́ Pietas, in quo modo ipsa tua soror Isabella Vallis Comitis, vt alias sileam) quæ quoq́ ab eadem virtute euectæ fuêre ad culmina dignitatum sacrarum. Ac licet virtutes istorum omniũ eximiæ & lõgè latèq́ diffusæ, longius tamen adhuc se Tuæ exseruêre. Neq́ enim modò Archidiaconatu Leodiensi & Coloniensi, atq́ etiam Aerarij Serᵐⁱ Principis *nostri Præfectura, sed & Xantensi Præpositura, & pronuper Decanatu Maiori Leodiensi dignum Te præstiterunt: quin etiam aliarum dignitatũ prærogatiua, quibus Tu magis ornamento, quam illæ Tibi extiterunt. Quid multa?*

Ante nascetur seges in profundo,
Vel fretum dulci resonabit vnda,
Ante discedet glacialis vrsæ
Sidus, & ponto vetito fruetur,
Quam tuas laudes populi quiescãt.

Quocirca

Quocirca, nolo pluribus vel virtutum tuarum preconia vel maiorum tuorum encomia prosequi, ne pudorem tuum velle videar prouocare. Tantum Amp^{nem} Tuam enixè rogo, vt libellum istum sic accipiat, vt à maledicentiæ & liuore telis defensum atq; vindicatum mihi meisque studijs fauentes intelligant. In quo desino, & Deum Opt. max. rogo, vt Te Amp$^{me.}$ & Nobil$^{me.}$ Domine, insigni Ecclesiæ Leodiensi Reiq; publicæ nostræ longæuum diuque sospitem præstet. E Musæo nostro v. kal. Nouemb. Anno à partu virgineo. M. DCXIX.

Vni Deo honor & gloria.

INDEX RERVM.

B

C

D

F

IOANNIS A CHOKIER TRACTATVS DE RE NVMMARIA.

Cap. I.

De Nominibus pecuniæ ſignatæ, eorumq́; etymo.

MVltorum adhæreſcit animus legēdis veterum ſcriptis in poteſtate, & æſtimatione veteris monetæ. Propterea mihi certum, pro meo quidem otio, cōſulere his qui in hiſtoriarum cùm profanarum, tùm ſacrarum lectione otiantur, breui explicataq́; methodo vim ac valorem veteris pecuniæ minuto ſcripto hoc cōplecti. Initium autem dicendi ſumam ab ipſis nominibus, quæ ſunt indita metallo ſignato: poſtea viam pandam ad eorum interpretationem, æſtimationemq́;.

Ea sunt *Nummus, Pecunia, Moneta, Nummus* ἀπὸ τοῦ νόμου, (id est à lege) νόμισμα à verbo νομίζειν, quod est sancire vel statuere. Nummi igitur vocem à Græcis esse ortam vides, quod & testatur Pollux, Aristotelis auctoritate, qui *Nummum à Tarentinis dictum vult pecuniam, cum impressa effigie Tarantis filij Neptuni.* Ab illis ad Romanos postea deriuauit: tametsi natum velint Numum à Numa eorum Rege, qui primus, teste Suida, *pecuniam è ferro, atque ære signauit, atque ab eius nomine Numi dicti.* Pecuniæ nomen à Seruio Rege ducunt, quòd scilicet ille *signauerit æs*, inquit Plinius, *nota pecudis: vnde & pecunia appellata. Antea enim rudi ære vsos Romæ Remeus tradit.* Fuisse autem hanc primã pecuniam librarium assem adstruit idem Plinius, & infra nos ostendemus. A pecudis igitur nota pecunia dicta: quòd Romanorũ æs signatum primùm fuerit ouium, boumq; effigie, quod & notat Plutarchus: *Vetustissimis*

Nũmus vnde dictus

lib. 9.

A quo primum signatus.

In ἀσσάριον.

lib. 33. cap. 3.

Pecunia à pecude.

In Public.

ſimis nummis ſignum ouis, ſuis, bouis impreſſum. Hinc natum prouerbium vt qui pecuniâ corrupti loqui non auderent, bouem in lingua habere dicerentur, de quo Cælius Rhodig: lib. 10. antiq. lect. c. 2. Quidam tamen, vt Iſidorus, deducunt pecuniam à pecudibus, quaſi corio pecudum nūmi inciſi & ſignati fuerint. Nam antiquioribus temporibus, nummi materia erat corium : vt & lutum quod mox cap. 11. oſtendam. Verū, originem pecuniæ apud Romanos nonnulli adhuc altius repetunt ; à Iano videlicet vel Saturno, qui primi in Latio ante Romam ædificatam regnarunt : eos dicunt primum æs ſignaſſe, & in his Athenæus, Macrobius, Iſidorus. Sed Plinio aſſentimur nimis clarè Seruio Regi pecuniam ſignatam tribuēti: *Seruius* inquit, *Rex ouium boumq́; effigie primus æs ſignauit.* Nec officit in priſcis nummis inueniri ex altera parte Iani faciem, ex altera pontem, vel nauis roſtrum, vel Coro-

lib. 1.

Pecuniæ origo.

lib. 18. cap. 3.

nam: cùm has notas Seruius ipse, siue etiam posteri, memoriæ illius testimonio vsurpasse potuerint: à qua opinione nec dissentit Poëta: *Fastor 1.*

———*Sed cur Naualis in ære,*
Altera signata est, altera forma breuis?
At bona posteritas, puppim signauit in ære.
Hospitis aduentum testificata Dei.

Mammō Hebrais. Pecuniæ respondet apud Hebræos ac potius Syrios Mãmon, teste Tertulliano, qui explicãs locum illum Mathæi: *Non potestis Deo seruire, & Mammonæ*, Mammonam capit pro pecunia, siue nummo. *duos* inquit, *Christus Dominus nominauit Deum, Mammonam, Creatorem, & Nummũ.* *cap. 6.*

Moneta vnde dicta. Vox tertia æris signati, *Moneta*: dicta quod signis in metallum impressis de pretio, vel pondere illius, siue etiam de auctore monemur. Nam & *Iuno* dicta est *Moneta* à monendo, cuius templi curã Triumuiris monetalibus commissã docet Cicero: *Cum terræ motus factus esset*, inquit, *vt sue plena procuratio fieret, vocem illam* *lib. 1. de Diuinat*

illā aiunt ab æde Iunonis sūma ex parte auditam. Ideò Monetam Iunonem appellatam fuisse à monēdo. Facit Plinius: *Hæc ebore reddantur, hæc marmore, hæc in coloribus viuant, hæc in ære moneantur.* Paneg.

Cassadorus: *Monetam facis de nostris temporibus futura sæcula commonentem.* Atque hæc quidem metallo signato data Romāis nomina; apud quos vsus metalli mansit ad tempora vsq; Hadriani Imper. cuius æuo constat, pueros colludentes æs signatum in altum projecisse solitos, Caput, vel Nauem inclamantes: qui ludus etiam hodie amicus est pueris. Atque exindè argentum signari cæptum, & interiectis aliquot lustris, aurum; de quibus postea dicam. lib. 6. Var. c. de form. Com. s. Lurg. *Vsus metalli signati mansit vsq; ad æuum Hadria. Imp.*

Græcis quoque certa nomina æri signato attributa, videlicet primò νόμισμα quasi legitimū dixeris: nam vt Philosophus scribit: νόμισμα ὅτι οὐ φύσει ἀλλὰ νόμῳ ἐστὶ *Numisma non naturâ, sed à lege est,* hoc est vim ac pretium *Numisma apud Græcos pro ære signato.* lib. 5. Ethic. c. 5.

 acci-

pit à lege, siue à communi populi consensu qui lex quędam est tacita, vt auctor est Iurisconsultus in lege 7. ff. de bonis damnat. Posteriori autem æuo Gręci Numisma pro aureo acceperunt : nam Theophilus aureum vertit numisma. Alterum κέρμα quo designantur minutissimi nummi apti maioribus commutandis. Vnde eos qui eiusmodi cōmutationem exercebāt κερματιστὰς S. Ioānnes appellat, vbi quoque vocem κέρμα vsurpatam inuenias, cum ait *Seruatorem generis humani* τῶν κολλυβιστῶν τὸ κέρμα *nummulos argentariorum effudisse.* Tertium sit χρῆμα dictum ab vsu, quod latius patet, genusque pecuniæ designat, vnde Aristoteles χρήματα δὲ λέγομεν πάντα, ὅσων ἡ ἀξία νόμισματι μετρεῖται *pecunias dicimus omnia quorū pretium nūmo æstimātur,* id est omnia bona fortunæ quæ pecuniæ voce laté sumpta Iurisconsultis quoque intelliguntur, vt prædixi. Verùm, de nominibus nummorū vt & de origine satis dictum esto.

κέρμα Græcis quid? cap. 2.

χρῆμα quid?

esto: tametsi sint qui altius repetãt, quam vel à Numa, vel à Seruio Regibus. Nam in Asia lydos primos nummum argenteum, aureumque signasse Herodotus scribit. lib. 1. Sic apud Persas Darium ex auro monetã primùm percussisse, alij memorię prodiderunt. Xenophon. Alij Phœnices primos cudendæ pecuniæ auctores fuisse ferunt, quos Plato naturâ factos scribit ad pecuniam coaceruãdam, & mercaturam exercendam. lib. 4. de Rep. Alij apud Athenienses Theseum nummum instituisse primùm cui inerat sculptura bouis nõ sine ratione adstruunt. Alij alios de quibus Pollux lib. 9. AElianus lib. 12. Var. Plin. lib. 33. cap. 3. Denique, Abrahami temporibus constat argenteos & siclos fuisse, quos ne sicco, quod aiũt pede, prætergrediar, facit frequens eorum in sacris mentio.

CAP. II.

De Siclo apud Hebræos. Quid Siclus? eius valor, qui ad nostrum redactus. de Statere Græcorum: & obiter de argenteo Hebræorum.

Siclus Hebræis Sechel dictus à radice Sachal, quæ librare, seu ponderare significat, vt memoriæ prodidit eruditiss. Ioannes Bapt. Villapandi. Licet autem ex nominis etymologia videatur Siclus fuisse podus; quo in significato non rarò vtitur Sacer Codex vt Num. 6. vers. 13. 14. 19. 20. & 84. & passim: attamen haud dubium est, quin procedente tempore is nummus factus fuerit, id quod vnius Iosephi testimonio liquidò probatur: *Post hæc,* inquit, *conuocato populo imperauit* (Moyses) *vt rursum contribuerent viritim dimidium siclum. Siclus autem nũmi genus est apud Hebræos quod valet quatuor drachmas atticas.* Ita ille: eratq; in siclis, & semisiclis maximè argenteis, notatus ab vna parte vasis,

Tom. 3. Appar. tépli ac Vrb. Hieros. disput. 4. cap. 22.

Siclus Hebræis nummus.

lib. 3. antiq. Iud. c. 9.

Quæ nota Siclis expressa.

vasis, seu vrnæ forma, in qua apud Hebræos erat manna reconditum ex scito Moysis, quod in arcà testamenti repositum erat, vt habetur Exodi cap. 16. Ex altera verò parte virga Aaron. In siclis verò æreis, radix ab vna parte balsami, ab altera palmæ forma expressa est: quo verò consilio res istę siclis impressę fuerint, consule eundem Villapandi latius se in mysticis diffundētem, in quibus ego pro opusculi breuitate non versor; ad illius æstimationem me iam conuerto. Igitur ex Iosepho supra didicimus Siclū quà nūmus est, valuisse quatuor drachmas atticas, quarum vna denario Romano antiquo æstimatur, atque ita Iulios Romanos siue Regales Hispanicos quatuor Siclus ęquabat. Quà verò pondus, certum quoque & exploratum est Siclum tātundem pōderasse, hoc est quatuor integras argenti drachmas, id est dimidiam vnciam argenti puri, vnciam dico quia Pharmacopolæ in medica supputatione vtūtur, quam Latini dupon-

d. Disp. 4. c. 26. & 27.

Valor Sicli.

Sicli æstimatio quà pondus.

dupondium, Greci τετράδραχμαμ siue στατῆρα dixêre. Hoc probatur S. Hieronymi assertione: *siclus*, inquit, *id est stater, habet quatuor drachmas atticas. Drachmæ autem octo, latinam unciam faciunt*, ita ille. ex quo vides siclum semi-vnciæ pōdus habuisse, id est quatuor drachmis atticis æqualem fuisse, quarum vna denario, vt dixi, Romano antiquo æstimabatur, siue Regali Hispanico iusti ponderis. Hieronymi doctrinam varijs confirmat argumentis Io. bapt: Villapandi, quin re-ipsa appendisse se dicit diuersos argenti siclos, quorum formam ibi exprimit, & singulos ex æquo semi-vnciæ Romanæ antiquæ respondere, ita vt ne minimũ quidem frumenti granulum huic vel illi Lanci addi potuerit, quin in eam examen propenderet: additq; eandem vnciam quæ nunc Romæ, ac per totam ferè Hispaniã est in vsu, fuisse antiquam qua Hieronymi tempestate vtebantur ijdem Romani, eamq; vnciam octo atticis drachmis ex æquo respondisse,

In Ezech 4. vers. 10.

d. Disp. 4. c. 18.

Vncia Roman. octo drachmarum.

pōdisse, id est totidem denarijs antiquis Romanis, siue Iulijs hodierni æui, aut Regalibus Hispanicis iusti ponderis. Nec illud silentio inuoluēdum, Sacri Codicis interpretes plerumque vbi sicli fit mentio, illum verti in staterem, vt testatur D. Hierony. ad illa Hieremiæ verba: *& appendi argenti decem, & septem siclos, quos*, inquit, *nos vertimus in stateres*, & rursum: *Porrò siclus qui græce dicitur στατὴρ vigīti habet obolos.* Nā vt siclo Hebrei, ita statere Græci, & Persæ vtebātur, q erat numisma quatuor, vt identidem dixi, drachmarum atticarum. Iterum: *Qui panis*, inquit, *habet vicenos siclos, id est stateres, siclus autem id est stater, habet drachmas quatuor.* Vnde tetradrachmus etiam dictus, id est nummus, aut pondus quatuor drachmarum, sicuti didrachmus duas drachmas continet, vt ex illo liquet Mathæi: *& cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester*

Siclus idem qui Stater

In Hieremiā 27.

In Ezec. 4.

Siclus quatuor erat drachmarum; vnde tetradrachmus dictus.

cap. 7.

vester non soluit didrachma: Postea subditur Dominum præcepisse Petro, *vade ad mare & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascẽderit, tolle, & aperto ore eius inuenies Staterem, illum sumens da eis pro me & te:* Quibus verbis, duo manifestè testata habemus; alterum didrachma à singulis solui consueuisse, alterum Staterem binis didrachmis æqualem fuisse, vtpotè qui & pro Christo, & pro Petro soluendus esset. Ex quibus omnibus efficio Siclũ, Staterem, Tetradrachmum pro eodem accipi & pondere, & numismate, & valore iam dicto, Cæterũ, quod Couar. & nõnulli alij Rabbinorum ægrisomnia sequuti, duplicem Siclum constituunt, Maiorem videlicet, & Minorem, illum Sacrum, seu Sanctuarij; hunc Publicum seu Profanum, toto, ni fallor, cælo errant. Nam etiamsi sacris in litteris Sicli Sanctuarij mẽtio fiat, atq; ita videantur distingui à Profano seu Publico, ac Regio, de quo Genes. 23. vers. 16. & 2. Reg.

Didrachma *tribu tũcuiusq; capitis.* Stater *duarum erat drachmarũ.* Siclus stater Tetradrachm' *eadem re & pond.* De vet. num. collat. *Siclum malè quidam duplicem cõstituũt*

2. Reg. 14. v. 26. & alibi, non eò tamen inferri ſpecie, aut valore fuiſſe diuerſos: ſiquidem quod in Sanctuario aſſeruaretur vnus Siclus, ad cuius pondus Profani ſeu Regij examinarentur, coniecerant contrariæ ſententiæ auctores diuerſum illum Siclum fuiſſe à Profano; cum tamen vterq; Græcorũ Stateri, Romanæq; ſemunciæ par æqualiſque fuerit. Neq; fando inauditum eſt menſuras & pondera templis ſanctuarijſq; aſſeruari ſolita, vel ſi dũtaxat Iuſtiniani tẽpora repetamus, quibus conſtat eundem Exactoribus tributorum mandaſſe, vt iuſtis ponderibus ac menſuris dum tributa exigerent vterẽtur, ad normam videlicet ponderum, ac menſurarum, quas eo fine in ſanctiſſima vniuſcuiuſq; Ciuitatis Eccleſia ſeruari mandauit, ne videlicet, vt equidem reor, corruptioni obnoxiæ eſſent. Quò magis hoc in ſacris obſeruatum eſſe dicendum, quod Sacerdotis munus erat ex ſcito diuino præeſſe ponderibus, ac menſuris, iuxta

Leuit. 27 verſ. 24.

Menſuræ & pondera tẽplis olim aſſeruabantur.

Nouel. 128. §. eos autẽ.

Ezech. 45. verſ. 10.

Cura ponderum & menſurarũ Sacer. cõmiſſa.

iuxta illud, *statera iusta, & ephi iustū, & batus* (Hebræorum mensura) *iustus erit vobis*, & post illa, *siclus autē viginti obolos habet.* Quo in loco iuxta P. Villapandi interpretationem, non tam sanctuarij mēsuras, quæ Babylone detentis in vsu non erant, quam vulgares vniuerso Israëli communes exigere conatur, prohibens diuersa haberi pondera, diuersasq; mensuras, vt S. Hieron. inibi notat. Quod si vulgares ac profanos siclos in d. Ezechielis loco intelligant; vt certè tales capi debent, & siclus ille viginti obolos habuerit, consequitur valorē hunc à sacro haud dissimilem fuisse, cum hic quoq; totidem viginti obolos valuerit, vt constat leuit 1.27. vers. 25. Exodi 20. vers. 13. & alijs scripturæ sacræ locis. Deniq; aduerte vbicumq; argentei mentio fit in sacro Codice, per illū intelligi siclum illiusq; valorem, & triginta illos argenteos quibus D. N. I. Christus fuit venditus à Iuda proditore, totidem

Argenteus in Sacris litteris idem qui Siclus

tidem fuisse siclos qui constituebāt quindecim vncias argenti Romanas, siue vndecim Hispanicas.. Vnde quod habetur 3. Reg. 10. in Hebræo *sexcentis argenti* latinus interpretes vertit, *Egrediebatur autem quadriga ex AEgipto sexcentis siclis argenti.* Quod intellige vbi de Iudæorum argenteis sermo est: nam vbi de Græcis argēteis, vt act. apost. 19. vers. 19. argenteus drachma attica æstimatur. Vt enim Hebræi Siclis, ita Græci pecuniarum summas Drachmis numerabāt, vt in Belgio & Gallia per libras. Partes sicli si quæras, inuenio trientem de quo 2. Esdræ 5. 10. vers. 32. & quadrantem de quo 1. Reg 9. vers. 8. denario Romano parem.

Triginta argentei quibus Seruatot noster venditus totidem Siclos cōstituebāt

Sicli partes.

CAP.

Cap. III.

Materia nummorum prisci aui, Corium, Ferrum, Plumbum. Assis & Quadrantis. aestimatio.

AB origine nummorum, deflecto ad materiam, quę quoque varia pro varijs hominum nationibus. Et quidem priscos Lacedæmoniorũ è corio nũmos sibi formasse Seneca auctor est: *AEs alienum*, inquit, *habere dicitur, & qui aureos debet, & qui corium forma publica percussum, quale apud Lacedæmonios fuit, quod vsum numeratæ pecuniæ, præstat.* Postea ferreis nummis vsos fuisse Lycurgi legibus Plutarchus apertè testatur, vt & Xenophon, & Stob. Serm. 145. νȣμίσματι, inquit, χρῶνται σιδηρῷ: *numismate vtuntur ferreo.* Ipsum hoc quoq; indicat Athenæus: *At diuinus Plato*, inquit, *Lycurgusq́; Lacedæmonius, neq; vagari per suas Respub. sumptuosum aliud patiebantur quidpiam, neq; aurum vel argentum,* quoniam

Lacedæmoniorũ nummi primum è corio.
lib. 5. de benef. cap. 14.
Successerunt ferrei nũmi.
Dipnosoph. l. 6. c. 4.

quoniã ex omnibus metallis solum æs, & ferrum sufficere existimabant. Atque hi nummi magni ponderis erant, sed nullius ferè pretij. vnde *nummum Spartanum* per parœmiam enunciamus, de re conatus magni, emolumenti nullius. Nummi ferrei meminit Aristoteles œconomicon secundò, nec non stannei, & æneì Pollux. Latinos quoq; è corio formatos habuisse orbiculos modico auro signatos, nummorum loco docet liber de rebus bellicis in calce Notitiæ Imperij, sed & Isidorus verbis his: *Pecunia de pecudibus, & proprietatem habet, & nomen. de corio enim pecudis nummi incidebantur, & signabantur: Postea à Saturno nũmus æreus inuentus est.* Et Plato Carthaginẽses corijs nummis in commercijs vsos esse, Stateris magnitudine, alibi prodidit. At Romani initio Imperij plumbeo vsi fuêre, illudq; vim ac potestatẽ pecuniæ habuisse, vsque ad Cæsarum æuum ex Poëtis, & Comicis satis patet. Plautus:

Cæl. Rhod. l. 10. antiq lect. c. 4.

Nũmus Spartan. prouerb.

l. 16. c. 17

Nũmus æreus à Saturno.

Carthaginen. corijs nũmis vsi.

Romani intio Imperij plũbeis nummis vtebantur.

Casina *Cui homini hodie peculi nummus non est plumbeus*. & in Trinum: *Cui si capitis res si ei nūmum nunquam credam plumbeum*. Rursum: *Tace Faber qui* Mostell. *cudere soles plumbeos nummos*. Martialis: *Anteambulones, & togatulos* lib. 10. Epig. 75. *inter, Centū merebor plūbeos die toto*. Hos verò, non alios fuisse quā quadrantes, siuè quartam assis partem, eiusdem Poëtę auctoritate constat, qui assignat quadrantes, pretium & mercedem diurnam Anteambulonum; quod & probat Satyricus: ——— *Densissima Centum Quadrantes Lectica petit*. Sed & legitimum erat pretium trasuectionis: vnde & *Ratiti* dicti, Festo, Varrone, alijs & postea balneatoris; super quo Cicero: *Mulier quadrantaria per mutatione familiaris facta balneatori*. Valet autem *Quadrans* ad Romanam æstimationem paullò plus quam Quadrinūm Romanum, Belgicum verò obolos circiter tres, quorum 24. stupherum conficiunt; quadrantes autem quatuor

Plumbei nummi quadrātes.

Quadrās pretium anteambulonum.

Saty. 1.

Itē trāsnectionis, & balneatoris.

Fro M. Cælio.

Quadrantis valor iuxta aui presentis.

tuor assem reddunt, As Baiochum Romanum siuè dimidium Stuphe- rum Belgicum. Atque hi nummi omnium valoris minutissimi. Vn- de natæ formulæ: *Assis facere* pro nihili: *Assem se negat daturum* pro minimã pecuniã. Cato apud Plutar- chum: *Etsi Asse vẽdatur carum est quo non indigeas* Atque hi, vt dixi, plũbei. licet populo Romano à Numa con- giarij loco datos asses ligneos, & Scorteos legamus, de quibus alibi Hieronymus, & Donatus ad illud Virgilij:

Quadrantes quatuor Assẽ cõstituũt.

As quãti ad nostrã æstimationem.

Cæl. Rhod. 10. lect. antiq. cap. 2.

Asses lignei.

Taurino quantum possent circumdare Tauro.

Cap. IV.

Æs successit apud Romanos & Græcos. Illud adpensum non numeratum. Asses æreos, eosq́; Librales fuisse.

OBiter & in occasione, Assis potestatem attigi, nunc per partes examinandus, si primùm monuerim illius materiã æram fuisse.

Plumbũ succeßit æri apud Romanos Nam apud Romanos post plũbum æs signatum pecuniæ loco, eaq; fuit As dicta, ab ære videlicet, vt Varto ait. Vnde pro assibus nonunquam *lib. 4. de lingua lat.* æs dicebãt antiqui, ex quo dicimus *mille æris legasse* & pleraq; talia. Nec tantum apud Romanos, sed & *Aes pro Asse.* Græcos vt quidem vult I. Pollux: *lib. 9.* *Communis*, inquit, *& plurium vsus, etiam æs dicit: vt non habet æs.* Vnde milites ære merere dicuntur apud *lib. 10.* Lucanum: *ære merent paruo*, hinc defluxit vox *ærarium* quod in eo æs militum reponebatur, *& Tribuni ærarij* pro ijs qui ærario præerant. *As libralis erat.* Assem autem initio ex ære libralem constituerunt, vt præter Varronem, Plinium, Agellius testatur. Vnde *Aßipondium* Varroni, & libra Prisciano dictus est.

Denarius quid? *Denarius*, inquit Priscianus; *decem librarum nũmus, id est decem Aßium*: quos quoque appẽdere non numerare solitos, vel formulæ istæ satis *Pecuaiæ olim appensæ non numerat.* ostendunt: *Expensum ferre, Dependere*; hinc & *Stipẽdia, Impendia*: quod nimi-

nimirum pecuniæ ſummam nō ex numero vt nos, ſed ex pondere colligebant, quod nedum Romanos, ſed multis ante eos ſeculis Hebræos, & Syros vſurpaſſe manifeſtò conſtat ex diuerſis Sacræ paginæ locis Gen. 23.16. Exodi 22.17. Reg.20, 39. Ita Mathæi 26.15. legitur Primarios Sacerdotes 30. argenteos nummos Iudæ proditori nō numeraſſe, ſed eos ἔστησαν vt textus Græcus habet, vel vt Symmachus locum parellum Zachar 11. 12. reddidit ἐστάθμισαν hoc eſt appenderunt, ſeu pondere dederunt. Quæ quidem veterum Hebræorum ponderandi conſuetudo ſenſim cum alijs plerisque ritibus ad Romanos defluxit, vt rectè animaduertit eximiæ vir eruditionis Io. Baptiſta Villapandi. Vnde in Numiſmatibus quæ poſtea Imperatores memoriæ partæque gloriæ teſtimonio excudebant, *Cornu copiæ* plerumq; notam imprimebant, parte verò altera *Stateræ*, vt in Domitiani Numiſmatibus videre eſt. Staterâ autem ſignificare

De apparatu vrbis ac templi

volebant pecunias antiquitus non numero, ſed pondere æſtimatas. Nam & militum ſtipendia pondere, non numero conſtitiſſe, Plinius nonnullibi docet. *As* ergò libralis. & quia talis, litera L ducta ex tranſuerſo linea notatus erat. Eius portò partes, *Dipondius*, *Tripondius* id eſt duorum, trium Aſſium, voces Plinio, Senecæ, Iuſtiniano, Quintiliano notæ. Atq; ab hoc librali pondere factum, vt Aſſes, & crumenam, ſiuè Sacciperium nō in zona, ſed in humeris geſtarent, id quod apud Comicos, & Poëtas, non infrequenter legis. Virgilius:

Militum ſtipendia appenſa.

Aſſis partes.

In Eglog

Inde domum ceruice leuis, grauis are redibis. Rurſum:

Nonnunquam grauis are domum mihi dextra redibat.

Stipandi verbum.

lib. 4. de lin. lat.

Vnde & ſtipandi verbum, quòd *qui maiorem numerum Aſſium acceperat*, inquit Varro, *non in arca ponebant, ſed in aliqua cella ſtipabant, id eſt componebant.* Quò pertinet illud Feſti: *Pendere pœnas, ſoluere ſignificat: ab*

eo

& quòd ære graui cum vterentur Romani, penso eo, non numnratò debitum sdluebant. vnde etiam pensiones dictæ.
Sed & illud notãdum, quoties æris nomen occurrit, Asses ipsos intelligi, vt ex loco præcitato patet. hinc vetus formula *per æs & libram emere* quia nimirum Libripendes adhibebantur ad pensitandum Asses. Itaq; cum apud Liuium legis : *Iudicibus decem millia æris grauis, quæ tùm diuitiæ habebantur data*; tot millia Assium cape : quę efficiunt in moneta Italica 100. Ducatones, siuè mille Iulios Romanos : Belgica 100. Philippæos, vt postea latius ostendam.

Aes occurrit Asses intelligi.

Decem millia æris & decẽ millia Assium, re eadẽ.

Cap. V.

Assis pondus postea imminutum, & quomodo. deq; partibus Assis.

ASses diximus librales. Sed caue putes semper fuisse tales. Nam bello Punico primo pressus Pop. Romanus ære alieno, Assium pondus imminuit, *constituitq;*, ita Plinius, *vt Asses sextantario pondere*

Asses quando imminuti.

ferirentur. Ita quinq; partes factæ lucri, dissolutumq; æs alienum. Postea Hannibale vrgente Q. Fab. Max. Dictatore Asses vnciales facti, mox lege Papiriâ semi-vnciales. Hinc vides Asses sextantario pondere, id est duarum vnciarum tunc percussos fuisse, qui tamen tantundem valerent atque librales; quod ipsum Festus apertè asserit: *Bello Punico Po. Romanus pressus ære alieno ex singulis Assibus librarijs senos fecit qui tantundem valerent.* Sed & post illa immi- nuti, & facti vnciales & semivnciales, vt lege Papiriana ostensum ex Plinio. Is autem cum dicit in Asse sextantario quinque partes lucrifactas, ita intelligendum, ex Asse vno libralio sex fuisse factos qui tātundem valerent: quod valde notandum est pro æstimatione commodiore denarij, de qua suo loco dicā. Superest vt partes veteris Assis producam, quarum nomina *sextans*, qui sexta eius pars est. Varro: *Sextās ab eo quod sexta pars Assis.* Liuius: *plebs*

Asses imminuti ad duas vncias

In Graue æs

& postea ad vnam vnciam & semivnciam.

cap. 8.

Assis veteris partes,

lib. 4. de l.l.

lib. 2.

plebs Agrippam extulit, sextantibus collatis. altera *quadrans* qui vim suam suo satis nomine prodit. idem Varro: *Quadrans dictus à quarta parte Assis.* Plinius: *Quadrans antea Triuntis vocatus à tribus vncijs*, & signatus teste Festo, ratis notâ, eumq; plumbeum fuisse, tùm ex dictis, tùm ex Martial. patet, qui *nigram monetam* eum appellat: quòd digiti eius attritu nigrescant: *Vt conuiuia sumptuosiora nigræ Explices monetæ.*

lib. 4. *Quadrãs plubeus nummus* lib. 1. Epigr. 55

Triens sequitur, qui sic dictus est, auctore Varrone, quod esset tertia pars Assis, notabaturque cum Quadrante *ratis* effigie, vt clarè docet Festus, *Ratitum*, inquit, *Quadrãtem dictum putant quod in eo, & Triente ratis fuerit effigies, vt nauis in Asse.* Denique *Semis* pars erat Assis dimidia, quæ Græcis ἡμιάσσαριον dicta, apud Plutar. Polybium, & alios. De Semisse. Varro: *Semissis quod Semi as, id est dimidium assis.* Nota vox Tertuliano: *Licet nunc Sarmentitios, inquit, & Semisses appelletis, quia ad stipem*

Triens 4. de l. L. *Semis.* d. loco. Apolog. *Christiani olim cur dicti Sarmentitij?*

ſtipem dimidij Aſsis reuincti Sarmentitiorum ambitu exurimus. Hic eſt habitus victoria noſtræ, hæc palmata veſtis. Inuehitur in Gentiles, iiſq; illudit qui Chriſtianos primitiuæ Eccleſiæ igni mandabant confecto ſarmentis Semiſſe emptis, iiſq; vt Plurimum madidis, quò lenta morte eos conficerent.

CAP. II.

Antiqua ratio computandi Aſſem. eius valor ad noſtram æſtimationem reductus.

A Pondere, & partibus Aſſis, trãſgredior ad eius valorem, & numerationem, quæ facilis omninò, qui cum I. Lipſio celebratæ memoriæ viro ſicillũ ſupputabit: *Coniunctis* videlicet *vocibus*, *& ſimplicibus. Coniunctis* veteres vſi, etſi rarius, vt Aſſis, Duſſis, Treſſis, Quadraſſis, Quinqueſſis, ſiue Quinarius, Sextuſſis, Octuſſis, Nonuſſis, Decuſſis, ſiue Denarius: iterumque geminatis denarijs: Viceſſis, Triceſſis

cessis, Quadragessis, Octogessis, Nonagessis, Centussis. Atque hic finis: *nec maius est*, vt Varro inquit, vocabulum æris. *Simplex supputatio* frequentior. quæ iterum duplex: vel *per Asses* expresse, vt bini, terni, deni, mille Asses, vel per vocem *æris*, vt bini, terni, quini, deni, &c. æris; quæ vox dum occurrit, totidem Asses intelliges, vt identidem monui. Hæc ad numerationem. Ad valorem, & vim hodiernæ ætatis quod attinet, facilis tibi erit, & perspicua, vel in qualicumq; summa, si oculos, ac mentem dirigas ad subiectam hanc tabellam: De l.l.

As	Valet	vnum Baiochũ Romanum, siue quatuor Marauadinos Hispanicos, aut dimidium Stupherum Belgicum.
Bini Asses	Valent	2. Baiochos, siue vnum Stupherum Belgicum.
Quini æris		5. Baiochos, siue duos Stupheros & semissem.

Deni

Deni æris	Valent	10. Baiochos, siue Iulium Romanum, aut Regalem Hispan.
Centeni æris		10. Iulios Romanos, siue Regales Hispan.
Mille æris		10. Ducatones Floren. siue Philippeos Hispã.
Dena millia æris		Centum Ducatones, siue Philippæos.
Cẽtũ millia æris		Mille Ducatones seu Philippicos.

Atq; ab hoc numero proceditur ad decies centena millia, siue quod idem est decies æris, quod valebat decẽ millia Philippicûm, siue Ducatonum Argenteorum. Compendij enim & breuitatis causa *decies æris* dicebant, prô *decies centena millia æris*, quod passim in Liuio, & alijs leges.

Decies æris.

CAP.

CAP. VII.

De Argenteo nummo: quando signatus. Denarij valor. eius cum Drachma collatio: deque Obolo, & areis minutis.

AEris originẽ, vsum, valorem ostendi. De Argenteo nunc dicendum qui æreo successit, vt Isidorus scribit: *Prius* inquit *Roma area pecunia in vsu fuit, post argẽtea, deinde aurea subsecuta: sed ab ea qua cœpit nomen retinuit: vnde etiam, ærarium dictum.* Signatum autem argentum comperio circa Annum V. C. 484. paullò ante Punicum bellum primum Q. Fabio Cos. *Victis enim Tarentinis tunc primùm*, inquit Liuiana Epitome, *Pop. Romanus argento vti cœpit.* & Zonaras: *Tũc multa pecunia*, inquit. *Romæ obtigit, adeò vt argẽteis denarijs vti cœperint* His tamen reclamat Charisius Grammaticus apud Varronem, qui argenteum nũmum à Seruio Tullio primum con-

lib. 16.

Argẽtum quando signatum Romæ.

Plin. l. 33

Tom. 2. Annal.

conflatum ſcribit, niſi ſi tamen primum fuiſſe conflatum, & poſt illa ſignatum dicamus: Nam non video quî recedamus à priori ſententia, præſertim cum Liuius, alijſque, veteres in ſupputando, (ne in cenſu quidem Seruij) ſummas per argenteos nummos non concipiant, ſed æreos. Hæc de origine. De eius ſpeciebus nunc dicendum. quæ tales ſunt: *Denarius* qui denos Aſſes valebat, vnde illi nomen. Vitruuius: *In Denario denos Aſſes æreos conſtituerunt, & quartam eius partem de duobus Aßibus & Semiſſe* Seſtertium *vocauerunt.* Varro: *Denarius quod denos æris valebat*, id eſt decem Aſſes. Decem enim Aſſes vno argenteo Denario Romano æſtimabãtur, id eſt Iulio hodierno Romano, vel Regali Hiſpanico, quemaddum decem argẽtei Denarij Drachmam auream valebant; habita decupla proportione æris ad argentum, & argenti ad aurum. Hinc facilis tibi, & expedita Denarij ſupputatio.

Species argentei nummi. *Denarius 10. Aßibus æſtimatus.* lib. 3. cap. 1. lib. 4. de l. 1. Alciat. ad l. Hęc enuncia tio, 232. de verb. ſig. *Decẽ argentei Drachma vna aurea æſtimabatur.*

tatio. Sed aduerte tamen quod dico *Denarium* decē Assibus æstimatum, Asses illos antiquos intelligere me qui in vsu ante bellum Punicum primum. Nam vrgente Rep. Hannibale, quo tempore Asses facti sunt vnciales, vt supra ostendimus, *Placuit*, inquit, Plinius, *Denarium sexdecim Assibus permutari, Quinarium octonis, Sestertium quaternis.* lib. 3. cap. 3. Vnde factum, vt denarijs eius temporis numerus XVI. signaretur, teste Volusio: alijs verò, veteribus dico, insignirentur plerumq; notæ *Bigæ*, aut *Quadrigæ*, vt Festus notat, unde *Bigati* & *Quadrigati* dicti. quæ voces cum occurrunt; semper pro ipsis Denarijs capiendæ. Atq; ex his compendiò dictis, facilis tibi patet explicatio eorum quæ fuse scribit Erud. Io. Bapt. Villapandi. Atque illud etiam notandum, Denarium Græcos æstimare Drachma Attica, vt quæ *Denarij argentei*, inquit Plinius, *pondus haberet*; & cum illas legis totidem Denarijs argenteis Ro-

Nota Denariorū, Bigæ, Quadrigæ.

Denarij dicti Bigati, Quadrigati.

In appar vrbis ac templi Hierosl. l. 2. disp. 2. c. 10.

Romanis, siue Iulijs, aut Regalibus Hispanicis æquiparare, idemque pondus habere. Id apertè ostendit Scribonius Largus: *Erit nota Denarij vnius*, inquit, *pro Græca Drachma: æque enim in libra Denarij* 84. *apud nos, quot Drachmæ apud Græcos incur-*
l.1.c. 8. *runt*. Ita Gellius, *Myriadem Drachmarum*, seu *Talētum nummi Romani*, Denariûm dena millia facere adstruit. Cum ergò in libra argenti 84 Denarij seu Drachmę Atticę fuerint, consequens est vnciam argēti septem Denarios continuisse.
l.15.c.12. quod & voluit Celsus his verbis: *Scire volumus in vncia pondus Denariorum septem fuisse*. Vnde Denarij viginti, & vnum, vncias argenti tres conficiebant: vt facilè elicias, quantum appēderint, & valuerint 300. Denarij in l. lecta ff. Si cert. pet. & illi 1000. in l. Si ita stipulatus §. Chrysogonus ff. de verb. oblig. & in l. Fin. de Instit. aliæq; summæ quoties libris Pandectarum occurrunt. Quamquam non ignorem quan-

quandoque variatum in pondere. Nam lego nõnunquam Drachmas, seu Denarios 96. in librã imputatos: quod colligo ex illo C. Fãnij:

Centum hæ sunt Drachmæ, quod si detraxeris illis
Quatuor, efficies hanc nostram deniq; libram.

Denarij æstimatio ad pondus immutata. De Pōd.

Romanã scilicet. Sed discrimen quando factum, alij disquirant, mihi quidem hic aqua hæret. Illud exploratum, Græcos Scriptores, vbi in Romanæ pecuniæ mentionẽ inciderent, semper Drachmam posuisse loco Denarij; vti & Latinos Denariũ pro Drachma, quem diximus hodiernâ monetâ æstimari Iulio Romano, siue Regali Hispanico argẽteo. Vnde cum Appianus scribit Octauium quingẽtas Drachmas veteranis, quos ex municipijs collegerat, promisisse, Cicero idem exprimẽs totidem Denarios dedisse scribit. Sic in Plutarcho cum legis Epicteti Philosophi lampadem siue lichnũ tribus millibus Drachmarũ

Græci Drachmam pro Denario Romano passim vsurpabãt

l.16. ad att.epist. 6.

coæstimatũ, totidem Denarios Romanos intelligas. Drachma autem Græcorum, vt hoc obiter addam sex Obolis Atticis constabat, atq; inde illi nomen Drachma, hoc est manipulus Obolorũ, tantum enim complectebatur manus quod περιδράπτεσται Drachmę nota erat ab vna parte noctua ipsius Mineruæ auis; ab altera galeatũ caput Mineruæ, vel, vt alij, imago lucernæ inextinctæ Mineruæ apud Athenienses sacræ. Oboli verò sagitta, vel obelus, vnde nomẽ accepit vt refert Plutarchus: & æquabat quadragesimam, & duas partes vnciæ argenteæ. Drachmæ meminit l. vlt. de decret. ab ord. fac. Oboli l. Publia §.1. ff. Depositi, vbi Oboli quatuor conficiunt duos Scrupulos, seu duas tertias Drachmæ Atticæ, & æquabant ferè vndecim Solidos Mediolanenses. Hebræus autẽ Obolus maior est Græcorum Obolo quintâ illius parte vt doctè ostẽdit Io. Bapt. Villapandi, scribẽs insuper Obolum in duos diuisisse semiobolos, & vnũquemq;

Oboli æstimatio, & nota.

Hebræus obolus.

in

in sex Areola quæ χάλοι dicebatur. Chalcus septem habuit Minuta, λεπτὰ Græcis dicta. Lepton autem siue minutũ deinceps non diuidebatur, vt potè omnium Numismatum minimum: de quo in Euang. Marci c. 12. vers. 41 & 42. & Lucæ 21. vers. 1. & 2. ex quibus locis vides duo lepta, siue minuta quadrantem efficere quod affirmat Suidas in voce κοδράντης. Itaque Minutũ semidrachmam põderebat, & valore æquabat octogesimam Denarij partem, vt Quadrans quadragesimam, & Assarius vigesimam. *Lepton.*

CAP. VIII.

Denarij partes, Libella, Quinarius, Sestertius. *Eorum valor, pro vsu hodiernæ monetæ.*

DE æstimatione Denarij adhuc dixi; nunc de eius partibus, earumq; potestate. Denarij partes primum *libella*, quæ eius pars decuma erat, quæ sic dicta, non quia ponderе; sed valore æquaret assem. *Partes Denarij* *Libella*

lib. 4. de l. l. Varro: *Nummi*, inquit, *Denarij decuma libella quod libram pōdo as valebat*: eius meminit nō vno in loco Plautus: *Tibi libellam argenti nunquam creduam*; & Cicero pluſculis in locis. Sed & Plinius: *libralis, Vnde etiānum libella dicitur, & Dipondius appendebatur Aſsis*. Non quod libram penderet libella, ſed quia libræ æræ pretio, ac valore, vt dixi, reſponderet. Vox tamen poſteriori æuo ad pondus ipſum libræ trāſlatæ: nam legimus carcere incluſis qui ſibi ſubuenire non poterant, duas treſuè panis libellas in diem datas. At regredior quò loci incœpi. *Libellam* igitur veteres diuidebant perinde atq; Aſſem; in *Sembellam*, quaſi Semi libellā, quæ Semiſſi reſpondebat de qua Varro. & *Teruncium*, qui quadrantis valore æſtimabatur, cuius apud Ciceronem crebra mētio: Ad Atticum: *Fecit te ex libella heredem; me ex Teruncio*, id eſt te ex Aſſe, me ex quadrante, ſiue quarta parte. Rurſum: *De præda mea Teruncium*, *non*

Pſeud. ProCo-med. & 2. in Ver

L. Iudices C. de Epiſc. aud.

Libella partes.

lib. 4.

lib. 2. ad famil. ep. 25.

non attigit quisquam, & alibi sæpius; nec erat minor nummus argenteus isto apud Romanos. Rursum Denarij partes, & quidem frequentiores, *Sestertius*, & *Quinarius*, qui cōmuniter *Victoriatus* nuncupabatur, signatusque erat imagine victoriæ sedentis. De isto Varro: *Denarius, quod denos æris valebat: Quinarius quod quinos.* Plinius: *Qui nunc Victoriatus appellatur, lege Clodiâ percussus est: est autē signatus Victoria, & inde illi nomen.* De illo quoq; Vitruuius: *Nostri autem primò decem antiquum fecerunt numerum, & in Denario denos æreos constituerunt, & ea re ad hodiernam diem* Denarij *nomen retinet, etiamq; quartā eius partem & quod efficiebatur ex duobus Assibus, & tertio Semisse, Sestertium vocitauerant.* Denique Sestertij planè meminit idem Varro, qui duos Asses, & Semissem eum valuisse adstruit: *Sestertius*, inquit, *quod Semis tertius*, Dupondius *enim, & Semis, antiquis Sestertius est, & veteris consuetudinis est,*

Alia Denarij partes.

lib. 4. de l.l.

lib. 33.

lib. 3. c. 1

lib. 4. de l.l.

est, vt retro æra numerentur, ita vt Semis tertius, Semis quartus pronunciarent. Plinius; *placuit Sestertius pro Dupondio, & Semisse*: Addendus Volutius Metianus: *Denarius*, inquit, *primò Asses decem valebat, vnde & nomen traxit: Quinarium dimidium eius, id est quinque Asses: vnde, & ipse vocatur Sestertius, duos Asses, & Semissem valens, quasi Semis tertius.* In quo tamen notes, hunc Sestertij valorem referri ad Denarium antiquum, qui decẽ, vt diximus, Assibus permutabatur: nam vbi eius valor, non tamen pondus (bello scilicet Punico II, quo tempore rei pecuniariæ inopia pressa erat Resp.) auctus est, certissimum sit Sestertium quaternis Assibus permutatum esse: ipsum quod docet idem Plin: *Postea,* inquit, *placuit Denarium sexdecim Assibus permutari: Quinariũ octonis, Sestertium quaternis. In militari tamen stipendio semper Denarius pro decem Assibus datus.* Denarium ergò accipiẽtes pro decem Assibus, quos paullò

lib. 33.

De Pōd. & Mens.

Sestertij valor tem pore Belli Punici. 2.

lib. 33.

Denarij valor.

paullò ante Iulio Romano siue Regali Hispanico æstimauimus, *libella* valuerit Baiochum Romanum, siue dimidiũ Stupherũ belgicũ, *Sestertius* dimidium grossum Romanũ, siue duos Stupheros belgicos, & Semissem. *Quinarius*, siue *Victoriatus*, medium Iulium, siue medium Regalem Hispanicum. Atq; hæc supputatio cùm per numeros simplices effertur facilis est, & expedita; at in Sestertijs, non ita procliuis. Modum supputationis ineundæ didici Magisterio fama inclyti viri I. Lipsij Præceptoris mei, qui binis, aut ternis Regulis rem mihi sic expeditam reddebat.

Libella valor.

Quinarij valor.

Prima sit, ipsam voceẽ *Sestertios*, aut *Nummos* (quod idem valet) alias seorsim quamq; poni, vt *decem Sestercios*, vel *decem Nũmos*. Interdum iunctim vtramque, vt *decem Sestertios Nummos*, Pleonasmo quodam vulgi. Interdum & neutram: Sueto. *Funeratus est impẽsa ducentorũ milliũ*: Idem alibi; *Promissum ius annulorũ* cum

Ratio supputandi Sestertios

In Nero Cæsare

cum millibus quadringentis, & apud Poëtas valde crebrò, ſemper ijs locis intelligendi Seſtertij, vt in illo Iuuenalis: Saty. 4.

——*Mullum ſex millibus emit.*
Aequātē ſanè paribus Seſtertia libris.

Helluonem quendam taxat Poëta, qui gulæ ſatisfaciendæ, piſcem ſex librarum emerat ſenis millibus Seſtertiûm, id eſt mille, & quingentis regalibus Hiſpanicis, ſiue Iulijs Romanis. Hæc igitur vſitatiſſima ratio computandi.

Altera Regula, diſcrimen eſſe inter *Seſtertios*, & *Seſtertia*. Illos igitur cùm legis, ſingulos eos nummos accipe; cum iſta, intellige ſingula millia, vt *bini Seſtertij*, totidem nummi: *bina Seſtertia*; bina millia Seſtertiûm, & ſic deinceps. Cauſa huius rei variè anquiritur, & redditur: in refellēdo non inſiſtam. Sed veriſſimum credo à conſuetudine merâ vulgi, hoc natū. Cum.n. plenè dicerent, *bina millia Seſtertiûm*, cœptum eſt vt ſolet, compendiò efferri, *bina*

Hi notabantur in hunc modum LLS vel HS. iſta eodē modo, niſi quod lineam ſuper imponebant $\overline{HS}$.

bina Sestertiũ, altera voce intellecta, iterumque vel imperitiâ vulgi, vel soni causâ, *bina Sestertia:* quod obtinuit.

Tertia Regula: vsum illum sic computandi ad nongenta Sestertiũ millia peruenisse: Sed cùm iam *millena Sestertiûm millia* expriměda essent, tùm alio compědio iterum vsos, & per Aduerbia simpliciter extulisse, *decies sestertiũ, vicies, &c.* Cicero: *sestertium vndecies Q. Dionem quæ hæreditas ei obuenisset perdidisse.* Idque ab eadem illa priore caussa, id est breuitatis studio, cùm plenum integrumque esset, *decies centena millia Sestertiûm.* quod etiam interdum legitur & apud Papinianum, & Ciceronem: *Dionem Sestertiûm, decies centena millia numerasse.* Denique apud Martial. *Centena decies quæ tibi dedit dotis.* Sed rarenter, & plurimum compendiò, vt dixi; imò & simpliciter, *decies*, siue alia additione. Plutarchus: *Amicorum alicui iußit viginti quinque Myriadas*

Cic. 4. in Ver.

in l. Cum de in rem vers. 6. ff. de vsur.

& Cice. 3 in Ver. In ant.

Drachmarum dari, quod Romani vocat Decies: In quo ipso significato vsurparunt I.ti nostri, vt in l. auia §. pater ff. de condit. & demonst. in l. cum hæres §. 1. ff. de statu lib. Atq; hoc deinceps obtinebat, *Vicies, Centies, Millies*, & quæ in tabula mox commodius dabuntur, nisi quod prius alijs quibusdam monitis opus sit contra errorem.

Primùm, non efferri per Aduerbia hos numeros infra decies; nec dici *ter sestertiûm, octies, nonies sestertiûm*: sed visitato modo, *trecentena, octingenta, nongenta*. Alterum, cùm supra decies efferrur, non dici *semel, & decies, bis, & decies, quinquies, & decies*, ac talia: sed coniunctim, & compositè, *vndecies, duodecies, quindecies, deciès septies, octies* vsque ad *vicies, ter & vicies*, ac deinceps, quod tamen post quater postposito minore numero, dicunt *vicies quinquies, quadragies octies*, & talia, quæ minutæ fateor, sed non inelegantis obseruationis. Iam tabula

bula Computationum subnectēda, ex qua quamlibet veteris monetæ summam, facilè ad suam reducet Lector.

Bini Sestertij		Medium Regalem Hispan. siue Iuliū Romanum.
Bina Sestertia		50. Philippicos Hispan. siue Ducatones Ducis Hetruriæ.
Deni Sestertij		2 $\frac{1}{2}$ Regales, siue Iulios.
Dena Sestertia	Valent	250. Philipp. siue Ducatones Ducis Hertruriæ.
VigitiSestertij		5. Regales, siue Iul.
Viginti sestertia		500. Philippicos.
Triginta sestertij		7 $\frac{1}{2}$ Regales Hispan. siue Iul.
Triginta sestertia		750. Philippicos, siue Ducatones.

40. Se-

Quadraginta sestertij		Decem Regales.
Quadraginta sestertia		1000. Philippicos.
Quinquaginta sestertij		Duodecim Regales cnm medio.
Quinquaginta sestertia		1250. Philippicos.
Sexaginta sestertij		15. Regales.
Sexaginta sestertia	Valent	1500. Philippicos.
70. sestertij		17. Regales cum medio.
70. sestertia		1750. Philippicos.
100. Sestertij		25. Regales.
100. Sestertia		2500. Philippicos.
200. sestertij		50. Regales.
200. sestertia		Quinque millia Philipp.

300. se-

300. Sestertij		75. Regales.
300. Sestertia		Septē millia quingenti Philipp.
400. sestertij		100. Regales.
400. sestertia *Census equestris apud Rom. Plin. 33. cap. 2.*		Decem millia Philipp.
500. sestertij		125. Regales.
500. sestertia	Valent	Duodecim millia & 500. Philipp.
600. sestertij		150. Regales.
600. sestertia		Quindecim millia Philippicûm.
800. sestertij		200. Regales.
800. Sestertia *Census Senatorius Sueton. Augusto.*		Viginti millia Philipp.
1000. Sestertij		250. Regales

Atque

Atque hic notandũ 1000. Sestertia non dixisse, sed *decies Sestertiûm* quod valebat *viginti quinq; millia Philippicũ*: sicque deinceps *vndecies, duodecies, quindecies sestertiûm.* & iterum, aduerbiales has locutiones contra normam Latini sermonis declinasse, dixisseq; *hoc decies Sestertiũ, huius decies sestertÿ, ab hoc decies sestertio*: & quod miremur numero Sestertiorum vbique singulari. exempla pluscula sunt. Varro primũ agnoscere hoc dicendi genus videtur, dum scribit: *vt hoc mille, huius mille, sic hoc decies, huius decies.* Tacitus: *Libertinus ter millies Sestertÿ possessor.* Idem *Bononiensi Coloniæ subuentum Sestertÿ centies largitione.* Varro: *quadragies Sestertio Villam venisse.* Declamator in Sallustium: *Ne causam diceret, Sestertio duodecies cũ Cæsare paciscitur.* Tacitus: *Cladem Lugdunensem Sestertio quadragesies solatus est Princeps.* Plinius: *quadragesies Sestertio cooperta spectaretur ad lucernas.* Suetonius: *Proposito millies Sestertio*

l.8. de l. l

12. Annal

Ibid.

lib. 3. de Re rust.

lib. 16. Annal.

lib. 9. cap. 35.

Tib. 48.

Sestertio gratuito in triennij tempus.
Plura sunt: nec Agricolæ assentimur in his talibus vbique *Sestertiûm* pluraliter emendanti, quamquam & sic scribi, dicique non negamus: sed *Sestertium* in neutro non differre à *Sestertio* masculini generis, vt ille autumat, prorsus nego. Nam ex vno Satyrico, vt sexcentos omittã, facile apparet Sestertium, vt ille interpretatur, generis neutrius multò pluris fuisse æstimandum, quam Sestertius nummus ęstimetur: alioqui vt rectè ratiocinatur Didacus, fuisset ridiculus Poëtę conatus, qui aleę lusum apprimè taxat, ac reprehendit, ex eo quod plurimũ pecunię in ea perdatur, ita enim inquit: lib. 2. de Ponder., de Vet. Numis. coll. c. 4.

Et quãdo vberior vitiorũ copia? quãdo
Maior auaricia patuit sinus? Alea quando
Hos animos, Neq; enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabulæ, posita sed luditur arca.
Prælia quãta illic dispensatore videbis
Armi-

Iuuenal. Saty. I.

Armigero: simplex ne furor Sestertia centum.
Perdere, & horrenti tunicam non reddere seruo.

In Heliogab. Extat & alius apud Lampridium locus, quo eadem nostra sententia, adstruitur: *Fertur* inquit, *& meretricem notissimam & pulcherrimam redemisse centum* HS. *eamq; intactam velut virginem coluisse. Huic eidem priuato cum quidam diceret, non times pauper fieri? dixisse dicitur, quid melius, quã vt ipse hæres mihi sim, & vxori meæ.* Ita Lampridius, qui ista inter immensas, & profusas Heliogabali largitiones: atque ideò in neutro *sestertia* capienda sunt. nam si de Sestertijs in masculino iuxta Agricolę distinctionem intelligas, centum illi Sestertij 25. Iulios Romanos, seu Regales Hispanicos tantum cõstituerent: quæ summa minus conueniret pręgrãdibus Heliogabali sumptibus, quos Historici passim improbant, & execrantur.

Centum sestert. Itaque centum Sestertia 2500. Philippi-

lippicos constituebat; at centum Sestertij 25. dumtaxat Iulios Romanos, aut Regales Hispanicos, qui nequaquam conueniunt historiæ Lampridij. Verùm, hæc Agricolæ distinctio inter Sestertios masculini, & Sestertia neutri generis minus opinor arridebit ei, cui placebit obseruatio secundæ Regulæ suprascriptæ: sed de his satis. redeamus ad numeros:

Duodecies		Triginta millia Philippicũ, siue Ducatonum.
Quindecies		Triginta septem millia Philipp. siue Ducatonum
Vicies *Diuitiæ Craßi, Plin. lib 34 c.10. intellig. in reditu.*	Sestertiûm	Quinquaginta millia Philipp.
Tricies *Illata sunt in ærarium à M. Liuio: & C. L. Nerone Coß. tricies & octoginta millia Sestertiûm.*		Septuagita quinque millia Philipp.

Quadragies		Centum millia Philippicûm.
Quinquagies		Centum 25. millia Philipp.
Sexagies *I. Cæsar Seruiliæ matri Bruti dedit margaritam huius valoris. Sueton Iulio.*		150. millia philipp.
Centies *Tanti æstimatus fuit vnio Cleopatræ propinatus Antonio Pli. 9. cap 35.*		250. millia philipp.
Ducenties *Tantum ex arte histrionica reliquit filio Aesopus Tragicus Macrob. 3 c. 14.*	Sestertiûm	500. millia philipp.
Quadringenties *Tantum Verres compilasse dicitur ex Sicilia Cic. 3. Ver.*		Decies centena millia philipp.
Et sic deinceps.		
Quingenties		
Sexcenties		

Septingenties		
Octingenties		
Nongenties		
Millies		Vicies quinquies centena millia Philippicûm.
Bis millies *Hanc summã refert Velleius lib.2.ab Aemilio Paulo ex manubijs Macedoniæ in ærarium illatum.*	Sestertiûm	Quĩquagies millies centena millia philippicûm
Ter millies *Seneca hãc summam quadriennij spatio cõparauit; si Tacito credimus 13 Annal.*		Septuagies qnin quies cẽtena millia philipp.
Decies millies		Viginti quinque milliones.
Et sic deinceps.		

Ex quibus, quilibet ex facili, qui modo Philippici Daleri, aut Ducatonis Florẽtini notionem habebit, quamlibet summam veteris monetæ, ad suæ poterit æstimationem conferre.

CAP. IX.

De Talento eiusq; speciebus, & aestimatione.

TAlenti mētio creberrima tùm in sacris, tùm in profanis litteris, ideòq; certum mihi est succinctè de eo aliquid edicere. Talētum igitur non tam nummus fuit quam Statera, & pondus, quo Greci potissimum, & Hebræi ad nummorum numerum designādum vtebantur, quod planè Etymon illius indicat

Talenti Etymon.

quod deducitur à ταλαντῶ quod pōderare, seu librare significat. Vnde Eustachius in Homerū, τάλαντον inquit, propriè dicitur de Statera, propter τάλαν, hoc est vim instrumenti ad continendum, & æquiuoce dici, tam de Instrumento, quam de re ipsa quæ appenditur. Quia

In voce Talentorum.

verò diuersa, pro diuersis nationibus fuêre Talenta, teste Festo, sigillatim illa, breuiterque describam.

Talētum Babylonicum.

Itaq; inuenio *Talētum Babilonicum,*

quo

quo etiam vsi Romani in supputando, habuitque libras lxx. argenteas quæ efficiunt aureos cclxxx. teste Seruio ad illud Virgilij: 9. ęneid.

Et tripodas geminos, auri duo magna talenta.

I. verò Pollux auctor est Talentum Babylonicum æstimatum fuisse Drachmis 7000, siue totidem Denarijs, aut Iulijs Romanis, siue Regalibus Hispanicis pōderis iusti. Est etiam *Græcum*, siue *Atticū Talentum* quod duplicis erat generis, etsi alij aliter sentiant: *Minus Talentum Atticum*, & *Maius*. Minus Talentum appēdebat minas siue libras argenteas 60. hoc est Sestertia 24. quę efficiunt Philippicos Hispanicos, seu Ducatones Ducis Hetr. 600. Quod autem 24. Sestertia Talentum ęquarint, Agellius auctor est, dum scribit Bucephalum Alexandri magni 13. Talentis emptum fuisse: *Aeris*, inquit, *nostri summa est Sestertia 312.* quæ reducta ad calculum cum 13. Talentis, videbimus quodlibet Ta-

Græcum, siue Atticum Talentum.

Illud duplex.

lib. 5. c. 2

lentum efficere 24. Sestertia. *Maius Talentum* 100. minas, siue libras continebat quę decem millibus Drachmarum siue Denariorum Romanorum æstimabātur, teste eodem Gellio, nec erat Athenis maioris pretij, vt Fannius indicat:

Lib. 1. c. 8

De Pōd.

——————————Nihil Athenis
——Oboloue minus, maiusue Talento.

Talētum ægineum Pollux

Fuit & *Talentū Aegineum*, & *Syrium*, quorum illud decem millium erat Drachmarum Atticarum, siue Regalium Hispan. aut Iul. Rom, Istud mille & quingentarum Drachmarum, siue totidem Regalium Hisp, iusti ponderis. Fuit & *Euboicum Talentum*, quod continebat Drachmas Atticas, siue Denarios Romanos, aut Regales Hisp. 171 supra sex millia, vt not. Anton. Augustinus. Insuper fuit *Siculū*, & *Bizantiū Talentū*. Illud diuisum in nouum quod XII, erat minarum: & vetus, quod viginti, & quatuor minis, id est libris cētenarijs constabat, siue bis mille, & quadringētis Atticis Drachmis,

Talentū Euboicū.

In Festū.

Talentū Siculum siue Byzātium.

aut

aut totidem Regalibus Hispan. Denique, apud Vitruuium legitur, Talentum Bizantium. quod 120. libris Romanis æstimatur: de quo Budæus lib. 2. de Asse, & Agricola 2. de Ponder. Apud alias verò gentes, Talenta leuioris fuisse, imò minimæ æstimationis plus satis constat: nam vt libra non æqua omnibus, ita dissimilia talenta fuêre. Vnde *Neapolitanum* legimus sex Denariorū pretio cōstitisse: *Syracusanum* æstimatum tribus Denarijs vt & Athenis initio leuioris pretij, sed aurei fuisse, vtpotè ex tribus Chrysis; quemadmodum Pollux scribit. Chrysus autē pōdere fuit Didrachmæ, si credimus Polemarcho, reddebatq; duo Scuta & 19. solidos. Denique fuit *Talētum Hebraicum* quod licet plerique distinguāt in *Sacrum*, & *Commune*, vel in *Talentum Congregationis*, & *Talentum Sanctuarij*, (vt Couar cap. de Vet. numis. collat.) tamen verior est. sententia existimātium vniusmodi fuisse apud

lib. 3. c. 3

Talētum Neapolitanum.

Chrysus.

Talentū Hebraicū

Hebræos Talentum, id quod multis & solidis rationibus ostendit Eruditiss. Io. Bapt. Villapandi, quas ex eo delibare putem esse ex superuacuo labore, cum illius libri prostent, Doctorūq; passim hominum manibus terantur, tantum eius verum valorem ex eo sumam, vt scilicet Hebræorum talentum continuerit tria Siclorum millia, nimirum vncias Romanas, mille quingentas, siue libras Romanas viginti quinq; aut minas Græcorū centum: at si prædictę sesquimillesimæ vnciæ in octonas ducantur Drachmas, vel si ter millení Sicli in quaternas Drachmas diuidantur, obuenient Talento Drachmarum siue Denariorum antiquorum Romanorum, aut Iuliorū hodiernorum duodecim millia: &, si duodecim millia drrachmarum in centenas Atticæ minæ drachmas diuidamus, inueniemus habere Talentum huiusmodi minas cētum viginti. Prædicta confirmantur B. Epiphanij au ctoritate, sic scribentis: *Talentum omnem*

De Apparatu Vrbis ac templi Ierosol. tom. 3. disp. 4. cap. 33.

valor Talenti Hebræi.

omnem mensuram que ponderatur excedit; verum iuxta libræ pondus, est librarum 125. & subijcit : *Porrò ex partibus 125. talenti est libra vna; libra autem est 12. vnciarum : Vncia habet Stateres duos ; Stater dimidium est vnciæ, habet autem duo didrachma.* ex quibus Epiphani verbis infert Villapandi longè à vero aberrare eos qui talentum aut minam putāt esse aliquod genus percussæ monetæ, cùm tam magna metalli quantitas signari nnnquam solebat, quin potius, vt benè notat Arias Mōtanus, argenti Siclis numeratis talentum exsoluebatur.

Cap. X.

De Mina.

Mina, numisma aut moneta non fuit, sed certa drachmarum quantitas vt in Belgio, Gallia, Venetijs & alibi libra. Mina autem *Hebræorum* erat, aut *Græcorum*. Hebræa mina alia auri, quæ ponderis

Mina duplex, Hebræorum vna, Græcorum altera.

erat

erat 100. drachmarum, siue Atticarum ducentarum. alia argenti, quę 60. erat Siclorū, hoc est 240. Drachmarum Atticarum, aut duarum cum Semisse librarum argenti, vt Iosephus interpretatur. At verò Græcorū Mina, duplex itidem erat, vna 100. Drachmarum, maior scilicet Romana libra Drachmis quatuor, altera 75. quam falsò adstruit Agricola auctam à Solone ad 100. Drachmas, ductus auctoritate Plutarchi, vbi Solonis beneficia enumerat, verbis his: *Simulq; adiuncta fuerunt, mensurarum augmentum, & monetæ pretium: quippè minam quæ fuerat ante 75. centū fecit Drachmarum. Itaq; quam numero parem summam valore minorem præstaret: multum accessit cōmodi magnū æs dissoluētibus, nihil creditoribus tamen detrimenti.* qui Plutarchi locus neutiquam allucet opinioni Agricolæ: Nam vt rectè ratiocinatur Io. Bapt. Villapañdi, cum Mina moneta non fuerit, sed certa quædā Drachmalium monę-

lib. 4. antiq. cap. 12.

In solō.

Tom 3. appar. ac temp. Ierof. 2. disp. 3. cap. 18.

monetarum summa, ea augeri nulla ratione potuit, nisi ipsius monetæ numerus augeretur, aut pretiũ; sed ipse Plutar. omnem abstulit dubitandi occasionem, dum ipse monetæ tantum pretium imminutum fuisse testatur, ita vt eodem Drachmæ, ac Minæ pondere manente, eodemq; pristinarũ Drachmarum numero, æstimatio tantummodo cresceret, ita vt Mina quæ prius 75. æstimabatur Drachmis, deinceps 100. æstimaretur; Atq; ideò Drachma tantummodo à Solone immutata fuisse credenda est, non Mina. Sed cum Scriptores omnes Atticã Drachmã, intelligant centesimam fuisse Atticæ Minæ partem, fit, vt omnes, Solonis Drachmam, & Minam intelligant, & non aliam. Sunt & alia Minarũ genera quæ profert idem Villapandi, vt pote *Aegyptia* quæ 16. *Attica* quæ 12. & Semis, *Ptolemaica* quæ 18. *Alexandrina* quæ 20. vncijs constabat: quæ sigillatim examinata apud illum videto, satis sit mihi

Attica drachma

Minarũ plura genera.

erat 100. drachmarum, siue Atticarum ducentarum. alia argenti, quę 60. erat Siclorũ, hoc est 240. Drachmarum Atticarum, aut duarum cum Semisse librarum argenti, vt Iosephus interpretatur. At verò

lib. 4. antiq. cap. 12.

Græcorũ Mina, duplex itidem erat, vna 100. Drachmarum, maior scilicet Romana libra Drachmis quatuor, altera 75. quam falsò adstruit Agricola auctam à Solone ad 100.

In solõ.

Drachmas, ductus auctoritate Plutarchi, vbi Solonis beneficia enumerat, verbis his: *Simulq; adiuncta fuerunt, mensurarum augmentum, & monetæ pretium: quippè minam quæ fuerat ante 75. centũ fecit Drachmarum. Itaq; quam numero parem summam valore minorem præstaret: multum accessit cõmodi magnũ æs dissoluẽtibus, nihil creditoribus tamen detrimenti.*

Tom 3. appar. ac tempr. Ierosl. 2. disp. 3. cap. 18.

qui Plutarchi locus neutiquam allucet opinioni Agricolæ: Nam vt rectè ratiocinatur Io. Bapt. Villapañdi, cum Mina moneta non fuerit, sed certa quædã Drachmalium monę-

monetarum summa, ea augeri nulla ratione potuit, nisi ipsius monetæ numerus augeretur, aut pretiũ; sed ipse Plutar. omnem abstulit dubitandi occasionem, dum ipse monetæ tantum pretium imminutum fuisse testatur, ita vt eodem Drachmæ, ac Minæ pondere manente, eodemq; pristinarũ Drachmarum numero, æstimatio tantummodo cresceret, ita vt Mina quæ prius 75. æstimabatur Drachmis, deinceps 100. æstimaretur; Atq; ideò Drachma tantummodo à Solone immutata fuisse credenda est, non Mina. Sed cum Scriptores omnes Atticã Drachmã, intelligant centesimam fuisse Atticæ Minæ partem, fit, vt omnes, Solonis Drachmam, & Minam intelligant, & non aliam. Sunt & alia Minarũ genera quæ profert idem Villapandi, vt pote *Aegyptia* quæ 16. *Attica* quæ 12. & Semis, *Ptolemaica* quæ 18. *Alexandrina* quæ 20. vncijs constabat: quæ sigillatim examinata apud illum videto, satis sit mihi

Attica drachma

Minarũ plura genera.

monetarum summa, ea augeri nulla ratione potuit, nisi ipsius monetæ numerus augeretur, aut pretiũ; sed ipse Plutar. omnem abstulit dubitandi occasionem, dum ipse monetæ tantum pretium imminutum fuisse testatur, ita vt eodem Drachmæ, ac Minæ pondere manente, eodemq; pristinarũ Drachmarum numero, æstimatio tantummodo cresceret, ita vt Mina quæ prius 75. æstimabatur Drachmis, deinceps 100. æstimaretur; Atq; ideò Drachma tantummodo à Solone immutata fuisse credenda est, non Mina. Sed cum Scriptores omnes Atticã Drachmã, intelligant centesimam fuisse Atticæ Minæ partem, fit, vt omnes, Solonis Drachmam, & Minam intelligant, & non aliam. Sunt & alia Minarũ genera quæ profert idem Villapandi, vt pote *Aegyptia* quæ 16. *Attica* quæ 12. & Semis, *Ptolemaica* quæ 18. *Alexandrina* quæ 20. vncijs constabat: quæ sigillatim examinata apud illum videto, satis sit mihi

Attica drachma

Minarũ plura genera.

mihi digito ostendisse compendiò hæc modo tractanti.

Cap. XI.

De Aureo Romano. quando is cusus, eius varietas & æstimatio expenditur. de libra auri; deq́; aureis Græcorum nummis.

AVreus sequitur nummus, qui Romæ percussus post annos
l.33. c.3. sexaginta duos, quam argenteus, si Plinio fides: quod tempus incideret in annum V. C. 546. ante Christi
Aureorũ nota. Natale 212. Illius nota bigæ, & quadrigæ, cum Romæ capite, vt in Denarijs argenteis; quæ nota ansam errandi plerisq; dedit, vt crederent aureos Romanos interdum Denarios dictos. Aurei porrò æstimationem pro varijs tẽporibus, variam fuisse legimus: quam vt liquidò percipiamus, ipsa distinguẽda sunt tempora, vt primùm fuerit sub Principibus, alterum sub Constantino,

ad

ad noſtrũ ipſum æuum. Pondus, & *Aeſtima-*
æſtimatio aurei ſub Prĩcipibus eiuſ- *tio aurei*
modi fuit, vt 48. vel circiter ex libra *ſub Prin-*
ſignarentur, & tres vnciæ argenti *cipibus.*
aureum æquarent, quæ 100. Seſter-
tijs nummis æſtimarentur. Nam
Tacitus memoriæ prodidit Otho- lib. 17.
nem cum Sergio Galbæ cœnam de- Hiſt.
diſſet, centenos nummos inter il-
lius Stipatores diuiſiſſe, quos Sue- In Oth.
tonius, & Plutarchus, ſcribunt au- *Centum*
reos ſingulos fuiſſe. Centum autem *Seſtertij*
Seſtertij 25. Drachmas reddebant, *25. drach*
ſiue totidem Iulios Romanos, vel *mas effi-*
Regales Hiſpanicos vt predixi. Rur- *ciunt.*
ſum, Tacitus pretiũ Aduocationis 11 Annal
taxat *decẽ millibus Seſtertiũm*, quam tit. ff. de
ſummam facit Vlpianus centum Var. &
aureos. At mille Seſtertij, vt ait Di- extra
dimus Priſciani, faciunt 250. Dena- ord.
rios argẽteos: aureos verò decem, cognit.
ergo aureus vnus 100. Seſtertios *Aureus*
cõſtituebat nummos (vt notat quo- *Rom. 25.*
que Alciatus) ſiue Drachmas 25. vt *Iulijs æ-*
teſtatur Plutarchus id eſt totidem *ſtimatur.*
Iulios, ſiue Regales Hiſpanicos. Do- bli. 3.
cet difp.
cap. 9.

lib. 55. cet hoc quoq; apertè Dio : *Aureum ego quoq;, inquit, nummum illum qui valet Drachmas 25. pro communi more appello.* Allusit ad hunc numerum Martialis (lib. 10. Epigram. vbi ait se attigisse ætatis annum 57. & rogat Superos, vt addant bis nouenos (ita enim legendum) siue octodecim annos:

Vt vitæ, inquit, tribus aureis peractis
Campos Elisiæ petant puellæ.

Aureus Romanus 25. Denariorum erat, siue totidem Regaliũ Hispan. Ludit ad 25. Denarios in aureo, qui ter multiplicati reddunt annos 75. in quibus mortem obire optabat, senecta necdum inerti, & vt ipse loquitur, pigra. Denique, aureum vnum 25. Drachmis Romanis permutasse, scriptum reliquit Zonaras. lib. 2. Sed & Dion scribit Aureum valuisse Annal. quinq; & viginti Drachmas arlib. 55. genteas: à quo etiam facit Xiphili-In Aug. nus. Latini verò auctores eam æstimationem ad Denarios retulerũt, de Vet. vt rectè notat Couarruuias. Vnde coll. Nu vides aureum Romanũ pretio fuismis. c. 3. se 25. Regalium Hispaniæ aut toti-§. 2. dem

tidem Iuliorum Romanorum, qui efficiunt duo Scuta Italię seu Hispaniæ; neque enim attēdo valorem qui in Belgio, quòd pretium auri nimioperè excreuerit, nec vsquam gentium tanti sit aurum, quanti his in locis. Aduerte porrò, prædictum aurei pretium, mansisse ferè ad tempora Constantini Imper. cuius æuo Principes qui eū secuti sunt, aureū imminuere cœperunt, sic quod 72. aurei in libram cuderētur * & sex ex auri vncia, vt notat Didacus, & Io. Bapt. Villapandi, erantque singuli aurei Scrupulorum quaternorum, vt constat ex. l. 1. C. Theod. de Ponder. & auri illat. quo in loco legengendum esse *sex*, non *septem* rectè docet Doctiss. Guido Pancirolius lib. 1. Thesau. Var. tot enim aurei vnciam auri capiebāt: & cum essent 24. Scrupuli librę auri, & velit Imp. aureum fieri quaternorum Scrupupulorum, necesse est sex nō septem aureos pro auri vncia percussos fuisse; ipsum quod satis testatur L. Quotiescumque C. de Susceptor. & arcar.

Aurei valor quādo imminutus.

** qua nostro æuo cōtineret 120. ducatos, & eo amplius &c.*

d. cap. 3. §. 2. nu. 2 Tom. 3. appar. vrbis ac templi Hierosl. l. 2. disl. 1

lib. 55

Aureus
Roman
25. De
riorum
erat,
totide
Regali
Hispa
lib.2.

Anna
lib.55

In Au

de Ve
coll.
mis.c
§.2.

[illegible] de au-
[illegible] Cæsari-
[illegible] ad nũ
[illegible] Au-
[illegible] Romanis
[illegible] quia nihil illi
[illegible] enim
[illegible] & to-
[illegible] autem,
[illegible] de
[illegible] §.1. C.
[illegible] Hi-
[illegible] veteris
[illegible] credo non
[illegible] Tremisses,
[illegible] alteram,
[illegible] de quibus
[illegible] Iube-
[illegible] ann.
[illegible] Alexandro.
[illegible] nummis
[illegible] verò
[illegible] habuerint
[illegible] Pollux au-
[illegible] Drachmas,
[illegible] Drachmam
vnam

vnam ponderabat. Deniq; vt idem Pollux ſcribit *Tetraſtaterum*, Ariſto teli notũ in Repub. Cyrenenſium. Poſtremò, inuenitur apud Suidam *Daricus Stater*, qui nummus erat Perſicus, & duarum erat Drachmarum, qui, & habuit ſuũ *Semidaricum* Drachmam vnam ponderantem, cuius apud Xenophontem mentio, teſte eodem Suida. Verum ſatis pro inſtituto noſtro dictum eſto de aureis nummis. lib. 9.

CAP. XII.

Quæſitum, vtrum Numiſmata Principum, vel Magiſtratuum facie ſignata, vim & vſum pecuniæ habuerint.

HActenus de plumbeis, æreis, argẽteis, aureis Hebræorum, & Romanorum nummis, eorumq; valore, & æſtimatione. obiter nunc quærendum de illis qui Imperatorum, & Magiſtratuum facie ſignati vulgo circumferũtur, quos vulgus meda-

An medalia antiquitus fuerint loco pecuniæ.

arrar. lib. 10. Atq; hactenus de aureo eiusque valore, qui sub Cæsaribus, & tempore Cōstantini, ad æuū vsq; Iustiniani: qua tempestate Aureus *Nomisma* dicebatur, Romanis *Solidus*: eò videlicet, quia nihil illi deesse videretur. Solidum enim Antiqui integrum dicebant & totum. Solidi meminit §. Nos autem, Iustit. de Attil. tut. & §. vlt. de Poëna temerè litig. l. vlt. §. 1. C. Commun. de leg. & frequenter Historiæ Scriptores. Aurei veteris partes, si disquiras, alias credo non reperias, quam *Semisses*, & *Tremisses*, qui nimirum aurei partē alteram, vel tertiam continerent, de quibus l. 3. C. de milit. veste lib. 12. l. Iubemus 2. Codice de Erogat milit. ann. lib. 12. & Lamprid. in Alexandro. Atque hactenus de Aureis nummis Romanorum. de Græcorum verò aureis hoc legi, vt illi habuerint *Staterem Atticum*, qui, vt Pollux auctor est, duas pōderabat Drachmas, Item *Semi-Staterem*, qui Drachmam vnam

Aureus Iustiniani æuo Solidus dictus, & quare.

Aurei Romani partes.

Partes aurei Attici.

lib. 4. Onomast. cap. 24.

vnam ponderabat. Deniq; vt idem Pollux scribit *Tetrastaterum*, Aristo teli notū in Repub. Cyrenensium. Postremò, inuenitur apud Suidam *Daricus Stater*, qui nummus erat Persicus, & duarum erat Drachmarum, qui, & habuit suū *Semidaricum* Drachmam vnam ponderantem, cuius apud Xenophontem mentio, teste eodem Suida. Verum satis pro instituto nostro dictum esto de aureis nummis. lib. 9.

CAP. XII.

Quæsitum, vtrum Numismata Principum, vel Magistratuum facie signata, vim & vsum pecuniæ habuerint.

HActenus de plumbeis, æreis, argēteis, aureis Hebræorum, & Romanorum nummis, eorumq; valore, & æstimatione. obiter nunc quærendum de illis qui Imperatorum, & Magistratuum facie signati vulgo circumferūtur, quos vulgus meda- *An medalia antiquitus fuerint loco pecuniæ.*

E

arrar. lib. 10. Atq; hactenus de aureo eiusque valore, qui sub Cæsaribus, & tempore Cõstantini, ad æuũ vsq; Iustiniani: qua tempestate Aureus *Nomisma* dicebatur, Romanis *Solidus*: eò videlicet, quia nihil illi deesse videretur. Solidum enim Antiqui integrum dicebant & totum. Solidi meminit §. Nos autem, Iustit. de Attil. tut. & §. vlt. de Poëna temerè litig. l. vlt. §. 1. C. Commun. de leg. & frequenter Historiæ Scriptores. Aurei veteris partes, si disquiras, alias credo non reperias, quam *Semisses*, & *Tremisses*, qui nimirum aurei partẽ alteram, vel tertiam continerent, de quibus l. 3. C. de milit. veste lib. 12. l. Iubemus 2. Codice de Erogat milit. ann. lib. 12. & Lamprid. in Alexandro. Atque hactenus de Aureis nummis Romanorum. de Græcorum verò aureis hoc legi, vt illi habuerint *Staterem Atticum*, qui, vt Pollux auctor est, duas põderabat Drachmas, Item *Semi-Staterem*, qui Drachmam vnam

Aureus Iustiniani æuo Solidus dictus, & quare.

Aurei Romani partes.

Partes aurei Attici.

lib. 4. Onomast. cap. 24.

vnam ponderabat. Deniq; vt idem Pollux ſcribit *Tetraſtaterum*, Ariſtoteli notũ in Repub. Cyrenenſium. lib. 9. Poſtremò, inuenitur apud Suidam *Daricus Stater*, qui nummus erat Perſicus, & duarum erat Drachmarum, qui, & habuit ſuũ *Semidaricum* Drachmam vnam ponderantem, cuius apud Xenophontem mentio, teſte eodem Suida. Verum ſatis pro inſtituto noſtro dictum eſto de aureis nummis.

Cap. XII.

Quæſitum, vtrum Numiſmata Principum, vel Magiſtratuum facie ſignata, vim & vſum pecuniæ habuerint.

HActenus de plumbeis, æreis, argẽteis, aureis Hebræorum, & Romanorum nummis, eorumq; valore, & æſtimatione. obiter nunc quærendum de illis qui Imperatorum, & Magiſtratuum facie ſignati vulgo circumferũtur, quos vulgus *An medalia antiquitus fuerint loco pecuniæ.*

E meda-

arrar. lib. 10. Atq; hactenus de aureo eiusque valore, qui sub Cæsaribus, & tempore Cõstantini, ad æuũ vsq; Iustiniani: qua tempestate Aureus *Nomisma* dicebatur, Romanis *Solidus*: eò videlicet, quia nihil illi deesse videretur. Solidum enim Antiqui integrum dicebant & totum. Solidi meminit §. Nos autem, Iustit. de Attil. tut. & §. vlt. de Poëna temerè litig. l. vlt. §. 1. C. Commun. de leg. & frequenter Historiæ Scriptores. Aurei veteris partes, si disquiras, alias credo non reperias, quam *Semisses*, & *Tremisses*, qui nimirum aurei partẽ alteram, vel tertiam continerent, de quibus l. 3. C. de milit. veste lib. 12. l. Iubemus 2. Codice de Erogat milit. ann. lib. 12. & Lamprid. in Alexandro. Atque hactenus de Aureis nummis Romanorum. de Græcorum verò aureis hoc legi, vt illi habuerint *Staterem Atticum*, qui, vt Pollux auctor est, duas põderabat Drachmas, Item *Semi-Staterem*, qui Drachmam vnam

Aureus Iustiniani æuo Solidus dictus, & quare.

Aurei Romani partes.

Partes aurei Attici.

lib. 4. Onomast. cap. 24.

vnam ponderabat. Deniq; vt idem Pollux ſcribit *Tetraſtaterum*, Ariſto teli notũ in Repub. Cyrenenſium. lib. 9. Poſtremò, inuenitur apud Suidam *Daricus Stater*, qui nummus erat Perſicus, & duarum erat Drachmarum, qui, & habuit ſuũ *Semidaricum* Drachmam vnam ponderantem, cuius apud Xenophontem mentio, teſte eodem Suida. Verum ſatis pro inſtituto noſtro dictum eſto de aureis nummis.

Cap. XII.

Quæſitum, vtrum Numiſmata Principum, vel Magiſtratuum facie ſignata, vim & vſum pecuniæ habuerint.

HActenus de plumbeis, æreis, argẽteis, aureis Hebræorum, & Romanorum nummis, eorumq; valore, & æſtimatione. obiter nunc quærendum de illis qui Imperatorum, & Magiſtratuum facie ſignati vulgo circumferũtur, quos vulgus *An medalia antiquitus fuerint loco pecuniæ.*

E meda-

lib. 55. cet hoc quoq; apertè Dio: *Aureum ego quoq;*, inquit, *nummum illum qui valet Drachmas 25. pro communi more appello.* Allusit ad hunc numerum Martialis (lib. 10. Epigram. vbi ait se attigisse ætatis annum 57. & rogat Superos, vt addant bis nouenos (ita enim legendum) siue octodecim annos:

Vt vitæ, inquit, *tribus aureis peractis*
Campos Elisiæ petant puellæ.

Aureus Romanus 25. Denariorum erat, siue totidem Regaliũ Hispan. Ludit ad 25. Denarios in aureo, qui ter multiplicati reddunt annos 75. in quibus mortem obire optabat, senecta necdum inerti, & vt ipse loquitur, pigra. Denique, aureum vnum 25. Drachmis Romanis permutasse, scriptum reliquit Zonaras. lib. 2. Annal. Sed & Dion scribit Aureum valuisse quinq; & viginti Drachmas argenteas: à quo etiam facit Xiphilinus. lib. 55. In Aug. Latini verò auctores eam æstimationem ad Denarios retulerũt, vt rectè notat Couarruuias. de Vet. coll. Numis. c. 3. §. 2. Vnde vides aureum Romanũ pretio fuisse 25. Regalium Hispaniæ aut totidem

tidem Iuliorum Romanorum, qui efficiunt duo Scuta Italię seu Hispaniæ; neque enim attēdo valorem qui in Belgio, quòd pretium auri nimiopere excreuerit, nec vsquam gentium tanti sit aurum, quanti his in locis. Aduerte porrò, prædictum aurei pretium, mansisse ferè ad tempora Constantini Imper. cuius æuo Principes qui eū secuti sunt, aureū imminuere cœperunt, sic quod 72. aurei in libram cuderētur * & sex ex auri vncia, vt notat Didacus, & Io. Bapt. Villapandi, erantque singuli aurei Scrupulorum quaternorum, vt constat ex. l. 1. C. Theod. de Ponder. & auri illat. quo in loco legengendum esse *sex*, non *septem* rectè docet Doctiss. Guido Pancirolius lib. 1. Thesau. Var. tot enim aurei vnciam auri capiebāt: & cum essent 24. Scrupuli librę auri, & velit Imp. aureum fieri quaternorum Scrupupulorum, necesse est sex nō septem aureos pro auri vncia percussos fuisse; ipsum quod satis testatur L. Quotiescumque C. de Susceptor. &

Aurei valor quādo imminutus.

* *quæ nostro æuo cōtineret 120. ducatos, & eo amplius &c.*

d. cap. 3. §. 2. nu. 2 Tom. 3. appar. vrbis ac templi Hieros. l. 2. dis. 1

arcar.

arrar. lib. 10. Atq; hactenus de aureo eiusque valore, qui sub Cæsaribus, & tempore Cõstantini, ad æuũ vsq; Iustiniani: qua tempestate Aureus *Nomisma* dicebatur, Romanis *Solidus*: eò videlicet, quia nihil illi deesse videretur. Solidum enim Antiqui integrum dicebant & totum. Solidi meminit §. Nos autem, Iustit. de Attil. tut. & §. vlt. de Poëna temerè litig. l. vlt. §. 1. C. Commun. de leg. & frequenter Historiæ Scriptores. Aurei veteris partes, si disquiras, alias credo non reperias, quam *Semisses*, & *Tremisses*, qui nimirum aurei partẽ alteram, vel tertiam continerent, de quibus l. 3. C. de milit. veste lib. 12. l. Iubemus 2. Codice de Erogat milit. ann. lib. 12. & Lamprid. in Alexandro. Atque hactenus de Aureis nummis Romanorum. de Græcorum verò aureis hoc legi, vt illi habuerint *Staterem Atticum*, qui, vt Pollux auctor est, duas põderabat Drachmas, Item *Semi-Staterem*, qui Drachmam vnam

Aureus Iustiniani æuo Solidus dictus, & quare.

Aurei Romani partes.

Partes aurei Attici.

lib. 4. Onomast. cap. 24.

vnam ponderabat. Deniq; vt idem Pollux scribit *Tetrastaterum*, Aristoteli notũ in Repub. Cyrenensium. lib. 9. Postremò, inuenitur apud Suidam *Daricus Stater*, qui nummus erat Persicus, & duarum erat Drachmarum, qui, & habuit suũ *Semidaricum* Drachmam vnam ponderantem, cuius apud Xenophontem mentio, teste eodem Suida. Verum satis pro instituto nostro dictum esto de aureis nummis.

Cap. XII.

Quæsitum, vtrum Numismata Principum, vel Magistratuum facie signata, vim & vsum pecuniæ habuerint.

HActenus de plumbeis, æreis, argẽteis, aureis Hebræorum, & Romanorum nummis, eorumq; valore, & æstimatione. obiter nunc quærendum de illis qui Imperatorum, & Magistratuum facie signati vulgo circumferũtur, quos vulgus *An medalia antiquitus fuerint loco pecuniæ.*

medalias vocat, an illæ pretium aliquod, & valorē externum habuerint? Et quidem non est absimilior à vera sententia existimātium non habuisse. Mouentur primò: Si eiusmodi Principum, & Magistratuum numismata pecuniæ vim habuissent, haud dubium est quin Augustus Cæsar, diebus Saturnalium,
cap. 75. quibus, vt Suetonius auctor est, *modo munera diuidebat, vestem, & aurum, & argentum, modo nummos omnis notæ, etiam veteres regios* (qui olim cusi à primis regibus sub nota pecudis, vel bouis) & peregrinos (externarum nationum videlicet Germanorum, quorum nummi Serrati, seu serra notati; Dardaniorum, quorum nummis insculpti Gallorum pugna; Locrensium qui pro insigne Hesperū Stellā; Rheginorū qui leporem; Argiuorū qui murem vel lupum; Persarum qui sagittam circumferebant) suos etiam nummos, siue numismata, si quidem certus ijs fuisset definitus valor

valor externus, populo diuisisset, vt potè alijs longè gratiora. Deinde, idem Suetonius scribit, inter Reos criminis capitalis relatos esse eos *qui circa Augusti Simulachrum seruum cecidisset, vestem mutasset, nummo, vel annulo effigiem Principis impressã latrinæ, vel lupanari intulisset.* Vnde si monetæ vim obtinuissent nummi Principum effigie signati, dubiò procul maximæ fuisset seueritatis, tẽpora illa si spectes, Senatus cõsulto cauere, ne in loca immũda, & inhonesta pecuniæ facie Prĩcipis notatæ inferrẽtur: imò si hoc fuisset, ne lupanaria quidem eo æuo exstitissent. Et alio loco, postquam dixit existimare se Octauianum Augustum, Thurinum fuisse cognominatum, quod viderit, vel habuerit *puerilem imagunculam eius æream veterem, ferreis, ac pœnè iam exolescẽtibus litteris hoc nomine inscriptam:* subijcit se eam Principi suo Hadriano dedisse, quam postea inter cubiculares coluit, ac veneratus est. Sed

In Tib. cap. 58.

Aug. c. 7

ſcrupulum inijcere videtur quod in S. pagina legitur de Phariſæis, qui fallaciam ex ſermone intendere cupiẽtes Seruàtori noſtro, interrogarunt eum, *liceretnè cenſum dare Cæſari, annon? quibus reſpondit: Oſtendite mihi numiſma cenſus, & oſtendẽtibus illis Denarium dixit Ieſus: Cuius eſt imago hæc? dicunt ei; Cæſaris. tunc ait illis: Reddite ergò quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.*

Ex quibus videtur inferri etiam nummos effigie Principis ſignatos publici vſus fuiſſe: cum illos Romanis offerrent Iudæi tributi cauſſa. At reſpondetur Iudæos alios ſibi nummos peculiares, quam Cæſaris effigie notatos, quibus monetæ loco vterentur, habuiſſe: qui autem Cæſaris illius æui facie notati erãt, eos in tributum quotannis ſeruitij, & honoris gratia dependiſſe. Nam ſi qualibet moneta tributum Cæſari exſoluiſsẽt, ex ſuperuacuo, (quod dicendum non eſt) Chriſtus Seruator noſter petijſſet ſibi oſtendi numiſma

mismа census. Neque refert quod Iudæi Denarium illi obtulerint: quia eiusmodi nummũ, quem iam medaliã vernaculo sermone nuncupamus à græco verbo μέδω quod significat imperare, & sic à munere Imperatorum, quorum facies nummis insculpta, latini nominis penuriâ nunc δυνάριον nunc νόμισμα appellabant, à forma rotunda, & proportione ipsius Denarij Monetæ Romanæ. quamquam plerumq; eiusmodi numismata duarum Drachmarum cumplurimum põdere cudebantur. vnde factum vt nũmum illius ponderis tributo destinatum, Didrachmum vocitarint, teste Suida Διδραχμο inquit, ἡ εἰσφορὰ, συντέλεσις λειτουργία: *Didrachmum, tributum, cõtributio, Populare seruitium*: quod Dionis confirmatur auctoritate, qui scribit Vespasianum deuictâ, & subiugatâ Hierosolymâ, Iudæis annuũ indixisse Didrachmum. *Itaq́*. inquit, *Hierosolyma die Saturni (quem diem Iudæi colunt) ad hæc nostra tempora*

Medalia etymon.

Numm' Didrachmus Iud. tributi caussa exsoluebatur.

lib. 55.

pora conciderunt ; *ab eodem Tito iussi sunt quotannis Didrachmum pendere Ioui Capitolino ij qui patrias eorum leges tuerentur*. Vt reuerà mirum non sit, lōgè maximam eorum copiam fuisse: cum illa numismata à Prouincijs vt plurimum tributarijs Romam ceù tributi, & subiectionis armentà deferrentur, & quidem pro numero Prouincialium ferè infinito. etsi non negādum, quin Romæ quoque ab ipsismet Imperatoribus Coss. alijsq; Magistratibus, vt ex illorum inspectione videre est, ex auro, & argento cuderentur: sed vt dixi honoris, vel publicæ lætitiæ causa; honoris inquā, cum populus Rom. ob Rempub. benè fœliciterq; administratam, Principi, vel Cōsuli ius cudēdorū eiusmodi nūmorum concederet; in quibus plerumque leguntur litteræ N. C. A. P. R. hoc est *Nobis concessum à populo Romano*. Lætitiæ, cum natali Principis, vel fortunæ eius vulgarentur. Hinc
Sueton. Augustum Cæsarem *nummum Argenteum*

genteum nota Sideris Capricorni, in quo natus erat, percussisse legimus. Denique, & hoc fine, vt prompta esset benè meritos remunerandi, alijsq; q mereri possent gratificādi occasio. Procedēte tamen tempore, hoc est æuo Principum posteriore, numismata Principis facie signata, cœperunt quoque esse vsus publici, vt legimus in Cassiadori Athalarico: *Principis*, inquit *imaginem subditos videri pascere per commercium, cuius consilia inuigilare non desinunt pro salute cunctorum.* & alias: *Monetæ debet integritas quæri, vbi & vultus noster imprimitur.* Appellabanturq; à nominibus Principum quorum imagines nummis insculptæ. Plaut. *Nunc nisi ducēti Philippi reddantur mihi.* & Horatius:

Posteriore Principū æuo numismata cœperunt esse vsus publici.

lib. 6. Var. c. 7. 7. epist 32.

Bacchid.

——————*Regale numisma Philippi.*

Atq; hic desino finioq; opusculum istud: quod si non vsquequaq; perfectum, cogitet bonus Lector, perpaucorum esse hominum qui haud vnquam in aliquo aberret; ideoq; erro-

errorem in homine calumniari, vt Seneca loquitur, toti esset mortalitati conuicium facere: proinde prudentiori cuiusq, sed & Romanę Ecclesiæ censuræ hæc lubēs submitto.

Laus Deo, & Gloriosiss. semper Virgini Matri.

FINIS.

Præsens Tractatus de Re Nummaria prisci æui vtiliter imprimetur. 28. Octobris 1619.

P. STEVARTIVS *Vicarius Leodiensis.*

Errata quæ musca interpellante obrepserūt.

Pagina 2 librarium, *lege* libralium.
Pagina 9. quia *lege* quâ.
Pagina 18. si ei *lege* si &c.
Pagina 18. *in marg.* æui præsentis, *omissum.*
Pagina 23. numurato *lege* numeratò.
Pagina 23. pcstea *lege* postea.
Pagina 24. librarijs *lege* libralijs.
Pagina 25. alera *lege* altera.
Pagina 26. exurimus *lege* exurimur.
Pagina 26. Cap. II, *lege* Cap. VI.
Pagina 30. alijsque *lege* alijque.
Pagina 34. coæstimatum *lege* æstimatum.

3
2
16
21

975
25
950